

ArcheoMedia

Archeologisch adviesbureau

ARCHEOMEDIA B.V.
Hoogeveenenweg 200
Postbus 333
2910 AH Nieuwerkerk a/d IJssel
Telefoon : 0180 - 32 06 00
Telefax : 0180 - 32 01 41
Internet : www.arnicon.nl
E-mail : archeomedia@arnicon.nl
Bank : Rabo 34.30.26.619

Gemeente Schiedam
Ruimtelijke en economische ontwikkeling
T.a.v. dhr. A. van Vliet
Postbus 1501
3100 EA Schiedam

Uw kenmerk:

Ons kenmerk:

Nieuwerkerk a/d IJssel,

16-8-2007

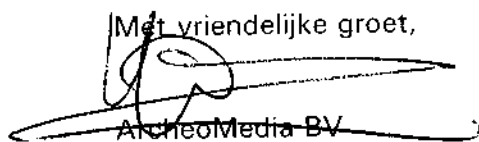
Betreft: rapportage inzake Schiedam Schieveste

Geachte heer van Vliet,

Hierbij doen wij u in 3-voud de rapportage toekomen van het voor u uitgevoerde archeologische onderzoek ter plaatse van Schiedam Schieveste. Eén exemplaar kunt u bewaren voor uw eigen archief. Een exemplaar is ter controle van BOOR, een exemplaar kunt u ter beoordeling en toetsing in het kader van de bestemmingsplanprocedure aan de provincie sturen. Ik heb bij elk rapport het artikeltje van Apon toegevoegd, in verband met de eerder gedane Romeinse vondsten in Schieveste A.

Wij vertrouwen erop u hiermee naar genoegen te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

ArcheoMedia BV
M. van Dasselaar

RAPPORT A07-241-I

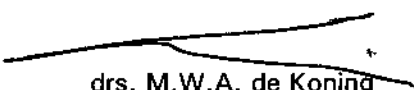
Archeologisch onderzoek Schieveste te Schiedam

**Bureauonderzoek en inventariserend
veldonderzoek door middel van verkennend
booronderzoek**

Opdrachtgever: Gemeente Schiedam
Afdeling Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling
Postbus 1501
3100 EA Schiedam

COLOFON

Projectcode: A07-241-I
Bestandsnaam: Archeologisch onderzoek Schieveste te Schiedam.
Bureauonderzoek en verkennend inventariserend veldonderzoek
door middel van verkennend booronderzoek.
Datum: Juli, augustus 2007
Auteur: M. van Dasselaar
Bureauonderzoek: M. van Dasselaar
Veldonderzoek: M. van Dasselaar, drs. R.F. Engelse, E. Noels
Redactie: drs. M.W.A. de Koning
Digitale uitwerking tekeningen: drs. J.J. Venneman
Autorisatie:

drs. M.W.A. de Koning
senior-archeoloog ArcheoMedia BV
e-mail: koning@arnicon.nl

©ArcheoMedia BV, archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, 2007, Capelle aan den IJssel

ISBN: 978-90-970-443-5

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Betrouwbaarheid van archeologisch booronderzoek

Het onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en richtlijnen, zoals vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.1) van het College voor de Archeologische Kwaliteit. Bij ieder bodemonderzoek wordt gestreefd naar een optimale representativiteit. Het onderzoek is gebaseerd op het verrichten van een beperkt aantal boringen tot een beperkte diepte. Daardoor blijft het mogelijk dat lokaal archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn, die tijdens het onderzoek niet naar voren zijn gekomen. Bovendien laten bepaalde archeologische resten, zoals grafvelden en steentijdvindplaatsen, zich lastig ontdekken met behulp van grondboringen. Indien andere methoden, zoals geofysisch onderzoek of het graven van proefsleuven, betere resultaten leveren, kan tot de uitvoering daarvan in overleg besloten worden. ArcheoMedia BV acht zich niet aansprakelijk voor de eventueel uit bovengenoemde afwijkingen voortvloeiende schade of gevolgen.

Certificering

ArcheoMedia BV heeft sinds 1994 een veiligheidsbeheerssysteem dat voldoet aan de eisen van de VCA. Sinds 1996 voldoet het kwaliteitssysteem van ArcheoMedia BV aan de eisen van de NEN-EN-ISO 9001. Sinds 2003 voldoet het kwaliteitssysteem aan de eisen van de NEN-EN-ISO 9001:2000.

ArcheoMedia BV is door het College voor de Archeologische Kwaliteit en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek geschikt bevonden voor het verrichten van vergunningsgebonden opgravingswerkzaamheden.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
2	AANLEIDING ONDERZOEK EN BELEIDSKADER.....	6
3	ONDERZOEKSVRAGEN	8
4	BUREAUONDERZOEK	9
5	INVENTARISEREND VELDONDERZOEK	14
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	19
	GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR.....	21
	BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	22
	OVERZICHT VAN GEOLOGISCHE EN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN.....	23

BIJLAGE

- 1 PLAN VAN AANPAK
- 2 PROFIELEN VUILSTORT SCHIEVESTE A
- 3 BOORSTATEN
- 4 PROFIEL

SAMENVATTING

De gemeente Schiedam is voornemens het plan Schieveste te ontwikkelen. Er zijn drie deelgebieden: Schieveste A is gelegen op een oude vuilstortlocatie ten westen van de Schie. Hier zullen bioscopen, kantoren en bowlingbanen worden gebouwd. Schieveste B en C, en ten oosten van de Schie en ten noorden van station Schiedam, zullen worden ontwikkeld als bedrijventerrein. In Schieveste B is reeds de bouw van een nieuw kantoor van DCMR gepland, overige concrete bouwplannen zijn nog niet bekend.

Vanwege de grote kans op recente verstoringen is gekozen nu een *verkennend* archeologisch booronderzoek uit te voeren. Doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in morfologische eenheden van de begraven oude landschappen, voor zover deze van invloed kunnen zijn op de locatiekeuze in het verleden, en in de aan-/afwezigheid van archeologische indicatoren.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat er drie verschillende archeologische niveaus mogelijk zijn:

- een niveau uit de ijzertijd/Romeinse tijd in de top van het veen
- een niveau uit de Romeinse tijd op de mariene afzettingen van Duinkerke I.
- een (laat)middeleeuws niveau op de afzettingen van Duinkerke III

De geologische opbouw in Schieveste A wijkt af van die in Schieveste B en C. In Schieveste A ligt een dik pakket mariene afzettingen (DI), waarop in het verleden een bekende vindplaats uit de Romeinse tijd is aangetroffen (o.a vlechtwerkwand en enkele palen) en deels is onderzocht. Het bodemprofiel in de smalle onderzochte strook in Schieveste A is opvallend intact, ondanks de ligging tussen de vuilstort en de A20. Dit zal echter slechts op deze smalle strook (ca. 20 m) het geval zijn. In een aantal boringen in Schieveste A zijn aanwijzingen gevonden dat een deel van de reeds bekende vindplaats nog intact in de bodem aanwezig is. Onder de vuilstort zelf is de bodemopbouw ongetwijfeld zwaar verstoord. Mogelijk is aan de zuidzijde van de vuilstort een zelfde strook met een intact bodemprofiel bewaard gebleven.

In Schieveste B en C is onder een dikke ophooglaag van zand het oude oppervlak in principe wel intact bewaard gebleven. Met name in Schieveste B is ook veel recent puin en sintels/slakachtig materiaal aangetroffen, hetgeen er op wijst dat hier nogal wat recente activiteit en/of verstoring heeft plaatsgevonden. Ook op het dunne kleipakket in Schieveste B en C zou in principe bewoning uit de Romeinse tijd hebben kunnen plaatsgevonden. Met name waar zich een iets dikker kleipakket bevindt, afgezet langs kleine kreekjes in het veen, en op hogere delen van het veen zelf geldt een (middel)hoge verwachting. Directe aanwijzingen voor vondstrijke nederzettingen uit de ijzertijd/Romeinse tijd in Schieveste B of C zijn er in dit onderzoek niet gevonden.

Aan beide zijden van de Schie (Schieveste A en B/C) zijn ook geen directe aanwijzingen voor een nederzetting uit de (late) Middeleeuwen of Nieuwe tijd aangetroffen. De vondst van een tweetal fragmenten laatmiddeleeuws aardewerk in boring B015, tussen recent opgebrachte metaalslakken, is slechts mogelijk een indicatie voor laatmiddeleeuwse bebouwing in de omgeving.

Aanbevelingen

Schieveste A:

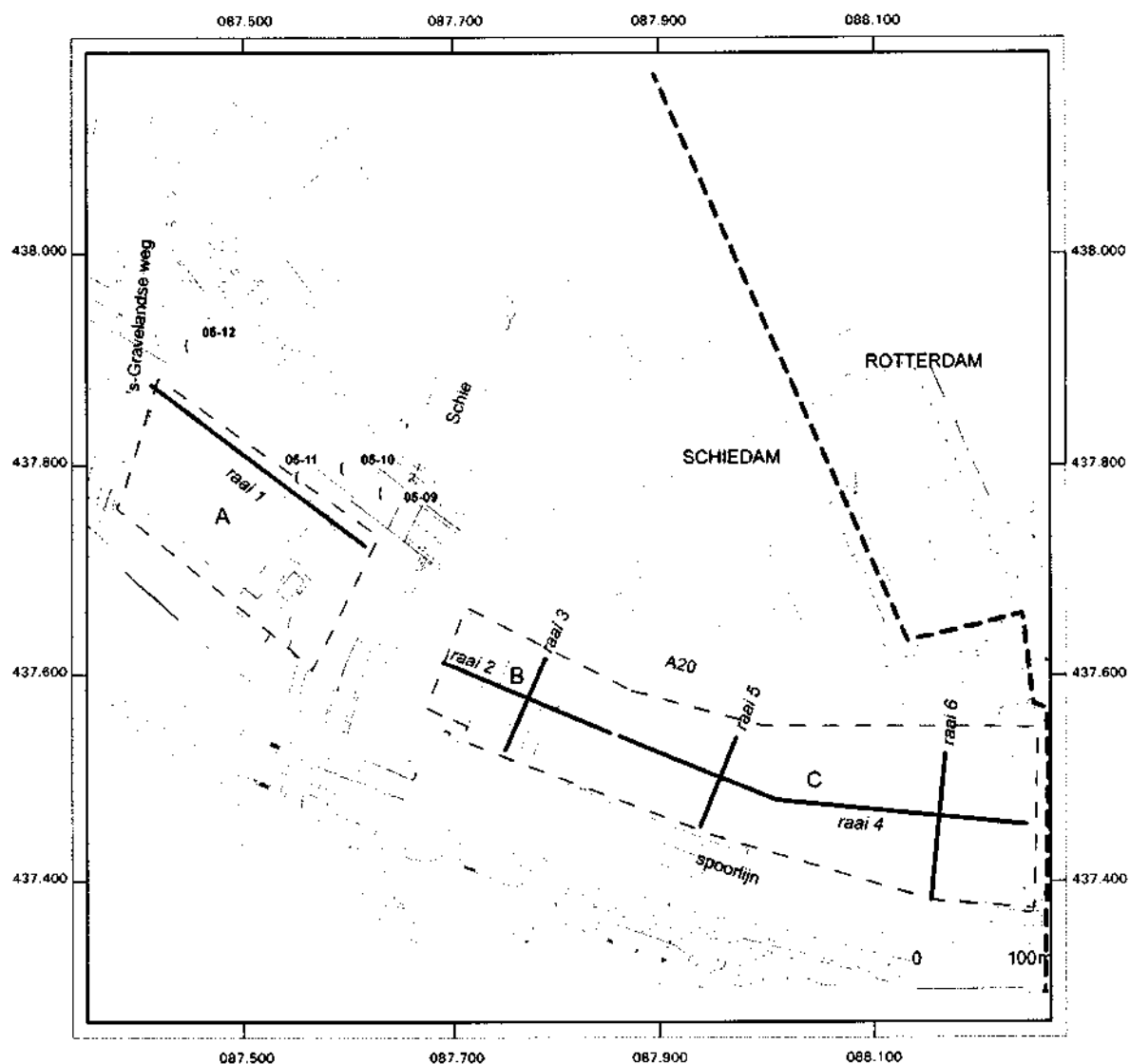
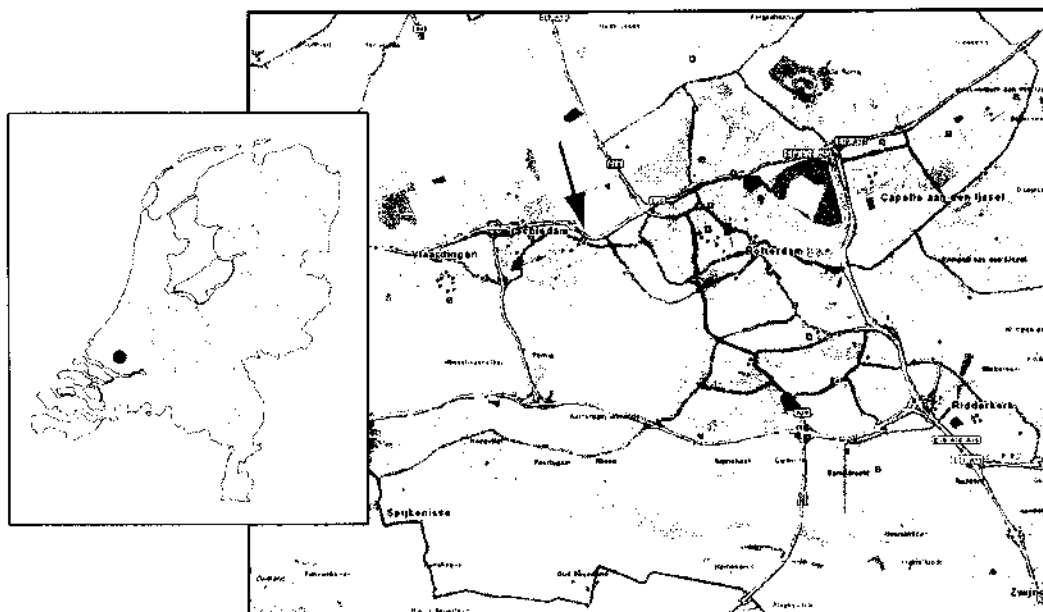
- uitvoeren van een raai verkennende boringen langs de zuidzijde van de vuilstort.
- bij verstoring van de smalle intacte strook ten noorden van de vuilstort dient inventariserend veldonderzoek plaats te vinden.

Schieveste B:

- bij bodemverstoringen dieper dan circa 3,5 m-mv (de recent opgebrachte lagen) dient nader inventariserend onderzoek plaats te vinden. Daar de nieuwbouw van DCMR uitgaat van de aanleg van een kelder tot ca. 3,0 m-mv behoeft daar geen nader archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Schieveste C:

- nader inventariserend veldonderzoek (met boringen) zodra nieuwbouwplannen bekend worden.

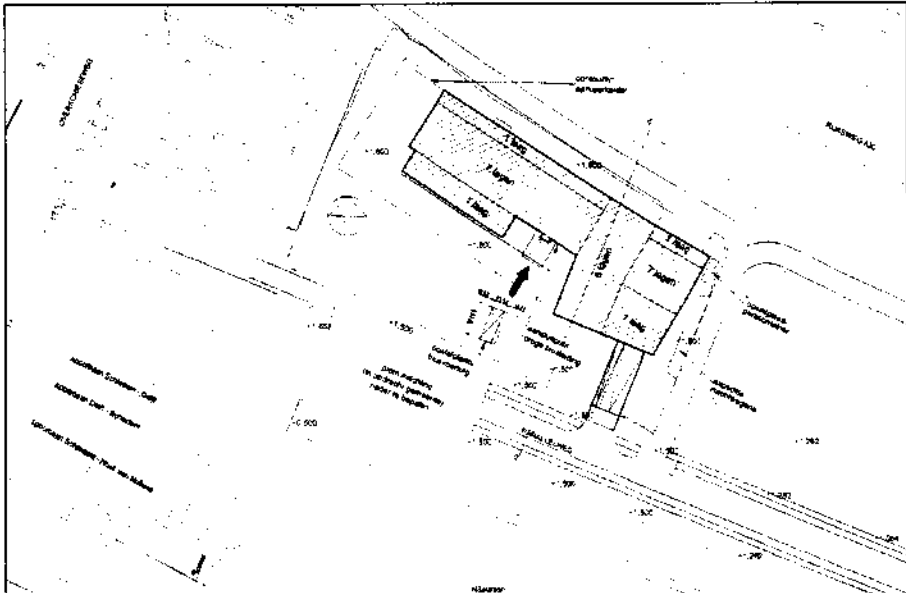

Afbeelding 1: regionale overzichtskaart Schiedam met ligging onderzoekslocaties A, B en C (Bron: PVA).

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectnaam:	Schieveste
Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Schiedam
Plaats:	Schiedam
Straatnamen:	Delflandseweg, Parallelweg
Datum bureauonderzoek:	Juli 2007
Datum veldonderzoek:	Juli 2007
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnr.:	CIS-code 22877
Soort onderzoek:	bureauonderzoek en verkennend booronderzoek
Oppervlakte:	Schieveste A: circa 3 ha. Schieveste B: circa 2 ha. Schieveste C: circa 5 ha.
RD-coördinaten: (centrumcoördinaten)	Schieveste A: X = 87.500, Y = 437.750 Schieveste B: X = 87.770, Y = 437.570 Schieveste C: X = 88.050, Y = 437.470
Bevoegd gezag:	drs. R.H.P. Proos Provinciaal archeoloog van Zuid-Holland Provincie Zuid-Holland, Bureau Cultuur e-mail: rhp.proos@pzh.nl
Beheer en plaats van vondstenen documentatie:	Provinciaal Depot Zuid-Holland Kalkovenweg 23 2401 LJ Alphen a/d Rijn contactpersoon: F. Kleinhuis e-mail: kleinhuis@pzh.nl

2 AANLEIDING ONDERZOEK EN BELEIDSKADER

Aanleiding onderzoek:	Aanleiding tot het onderzoek vormt de voorgenomen ontwikkeling van drie deelgebieden van het plan Schieveste. Daarvoor wordt in het kader van de WRO een vrijstellingsprocedure ex artikel 19 doorlopen. Schieveste A: de oude vuilstortplaats op de onderzoekslocatie wordt afgedekt en ontwikkeld tot 'urban activity centre'. Hier worden onder ander kantoren, bioscopen en bowlingbanen gebouwd. Schieveste B en C: Schieveste B is nu in gebruik als parkeerplaats bij station Schiedam. Schieveste C ligt momenteel braak. Beide terreinen zullen worden ontwikkeld als bedrijventerrein.
Toekomstige verstoringen:	Schieveste A: De stortplaats zal worden gesaneerd door het 'inpakken' van het stortmateriaal door middel van het aanbrengen van verhardingen en betonvloeren. De laag stortmateriaal is maximaal ruim negen meter dik (zie bijlage 2). Bovenop en rondom het 'ingepakte' stortmateriaal worden toegangswegen, een parkeerterrein, infrastructuur en gebouwen gerealiseerd. Schieveste B en C: Exacte bouwplannen voor de volledige deelgebieden Schieveste B en C zijn nog niet bekend. Reeds gepland staat de bouw van een kantoor van DCMR in Schieveste B. Hier zal onder andere een kelder worden aangelegd tot een diepte van 3 m onder het huidige maaiveld (zie afbeelding 2). Afbeelding 2: nieuwbouwplan DCMR in deelgebied Schieveste B.

Beleidskader:	Op basis van het Verdrag van Valletta (Malta) is besloten, dat archeologisch onderzoek een onderdeel vormt van bestemmingsplanvoorbereidingen en/of uit te voeren projecten waarbij ingrepen in de bodem plaatsvinden. Door archeologie tijdig in de planvorming te betrekken, kunnen de archeologische waarden hierin eventueel worden ingepast. Het uitgangspunt ten aanzien van de aanwezige archeologische waarden in de planvorming is volgens rijks- en provinciaal beleid, behoud <i>in situ</i>.¹ Pas na de uitvoering van archeologisch vooronderzoek is het mogelijk een integrale afweging te maken, waarbij de nieuw verkregen archeologische gegevens betrokken dienen te worden. Het bevoegd gezag zal de resultaten van het onderzoek toetsen. Op basis van dit onderzoek zal het bevoegd gezag een selectiebesluit nemen. De resultaten van het onderzoek dienen in de planvorming betrokken te worden. Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op archeologische vindplaatsen binnen het plangebied. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstige grondverzet en de daarmee samenhangende verstoring van het bodemarchief met de daarin opgeslagen archeologische resten en waarden.
----------------------	---

¹ Zie: Begrippen en afkortingen.

3 ONDERZOEKSVRAGEN

Ten behoeve van het archeologisch onderzoek is een plan van Aanpak opgesteld door het Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam.² Vanwege de grote kans op recente verstoringen is gekozen nu een *verkennend* archeologisch onderzoek uit te voeren. Het PvA noemt de volgende onderzoeksdoelen:

De verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek heeft tot doel de mate van gaafheid van de bodem in Schieveste vast te stellen en inzicht te krijgen in morfologische eenheden van de begraven oude landschappen, voor zover deze van invloed kunnen zijn op de locatiekeuze in het verleden, en in de aan-/afwezigheid van archeologische indicatoren. Het doel is kansarme zones uit te sluiten en kansrijke zones te selecteren voor eventueel vervolgonderzoek.

Afhankelijk van de resultaten van het verkennend inventariserend veldonderzoek zal moeten worden beoordeeld of verder archeologisch onderzoek - mogelijk in de vorm van een karterend inventariserend veldonderzoek - nodig is.

² BOOR 2007.

4 BUREAUONDERZOEK

Doel:	Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, de gaafheid en de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Aan de hand van deze gegevens wordt een specifieke archeologische verwachting opgesteld.
Onderzoeksopzet:	Binnen het bureauonderzoek zijn drie deelprocessen te onderscheiden: <i>Bepalen onderzoekskader</i> Het vaststellen van de kaders waarbinnen het onderzoek dient plaats te vinden, bijvoorbeeld het afbakenen van het onderzoeksgebied. Tevens dienen het mogelijke toekomstige gebruik van het terrein en de consequenties daarvan voor het archeologisch erfgoed te worden aangegeven. <i>Verzamelen bekende gegevens</i> Het verzamelen van gegevens die inzicht geven in het huidige gebruik van het terrein, het historische gebruik en de bekende archeologische waarden. Daartoe worden diverse bronnen geraadpleegd zoals oude kaarten, bodemkaarten, gegevens van amateur-archeologen.³ In ieder geval wordt gebruik gemaakt van ARCHIS (database voor archeologische vindplaatsen), de AMK (Archeologische Monumentenkaart) en de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden).⁴ <i>Opstellen archeologische verwachting</i> Door alle uit voorgaande stappen verkregen informatie te analyseren en te interpreteren, wordt een verwachtingsmodel opgesteld voor het betreffende plangebied. Daarin wordt aangegeven welke delen van het terrein een hoge, middelhoge, dan wel lage archeologische verwachtingswaarde hebben. Op basis van dit model wordt een advies gegeven over het te volgen vervolgtraject: geen verdere actie, beschermen of aanvullend onderzoek. Voor het opstellen van het Plan van Aanpak is door BOOR al een beperkt bureauonderzoek uitgevoerd.⁵ Deze gegevens zijn aangevuld met gegevens van ARCHIS, literatuur en historische gegevens.

Geologie en bodem

Geologie:	<i>Geologie (tekst PvA)</i> Afgaande op de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000, Kaartblad Rotterdam Oost (37 O) (TNO-NITG 1998) is de opbouw van de bodem in het plangebied als volgt: De ondergrond wordt gevormd door de klastische Afzettingen van Calais met veen (Hollandveen)⁶. Op de Afzettingen van Calais rust een dik pakket veen dat eveneens tot het Hollandveen wordt gerekend. Op het Hollandveen liggen de klastische Afzettingen van Duinkerke. De
-----------	---

³ Zie: Geraadpleegde bronnen en literatuur.

⁴ Zie: Geraadpleegde bronnen en literatuur.

⁵ Carmiggelt/ Moree, 2007.

⁶ Geologen gebruiken tegenwoordig andere formatienamen. Voor de archeologie zijn de oude geologische benamingen (Calais, Duinkerke etc.) informatiever omdat hierin ook de ouderdom van de afzettingen tot uitdrukking komt.

	onderste delen hiervan zijn zeer waarschijnlijk toe te wijzen aan de Afzettingen van Duinkerke I. De bovenste delen - de top van de sequentie - bestaat uit een overstromingsdek (Afzettingen van Duinkerke III), dat gevormd is in de late Middeleeuwen (12 ^e eeuw).
Recente ophogingen en verstoringen:	Schieveste A bestaat uit een vuilstort die heeft gefunctioneerd van 1945 tot 1966. Hier is een laag van circa 9 meter huisvuil opgebracht, dat nu tot circa 5 m boven het maaiveld uitsteekt. Langs de noordrand van de locatie, in het 'dal' tussen de vuilstort en het eveneens circa 5 meter hoge talud van de A20, is slechts een smalle strook beschikbaar waar geboord kan worden.

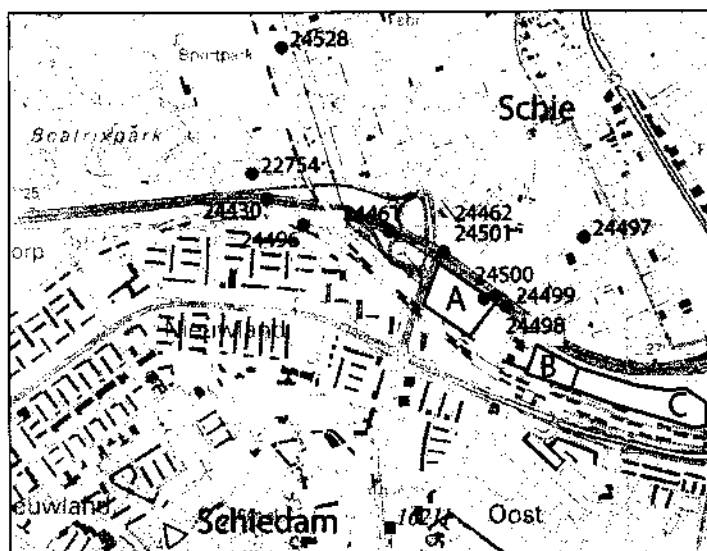
Archeologische gegevens

Status onderzoekslocatie:	De onderzoekslocatie maakt geen deel uit van een AMK-terrein.
AMK-terreinen in omgeving:	N.v.t.
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)/ CHS:	IKAW: de onderzoekslocatie heeft een middelhoge trefkans op archeologische sporen. CHS: Schieveste is gelegen in een zone met - volgens Kaart 1b (archeologische waarden) van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland regio Delfland en Schieland - een middelhoge trefkans op de aanwezigheid van archeologische sporen.
Archis-waarnemingen op onderzoekslocatie:	24500 dit betreft een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd, waarbij onder ander een aantal palen is aangetroffen (zie afbeelding 3). Dit is BOOR- code 05-11.
Waarnemingen in de omgeving:	Ook direct aansluitend aan de onderzoekslocatie en in de ruimere omgeving zijn vondsten uit de Romeinse tijd gedaan (zie afbeelding 3 en tabel 1). Bij de aanleg van de A20 in 1959 is het graven van sloten langs de snelweg gevolgd door (amateur)archeologen. Het artikel van Apon, geeft het meest gedetailleerde overzicht van de vondsten, die hierbij zijn gedaan (zie afbeelding 4). ⁷ De ARCHIS-meldingen lijken een aantal dubbel ingevoerde waarnemingen te bevatten; zo worden zowel de huisplattegrond, de vlechtwerkwand als de woonlaag met palenrij dubbel vermeld. De waarnemingen komen er op neer dat aansluitend aan de huidige onderzoekslocatie (Schieveste A) vermoedelijk een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd is aangetroffen, met onder andere een vlechtwerkwand en enkele losse vondsten, waartoe ook ARCHIS-waarneming 24500 (woonlaag met enkele palen) behoort. De vlechtwerkwand nabij de onderzoekslocatie bevond zich op een diepte van circa 2,5 m onder het toenmalige maaiveld. Verder westelijk onder de A20 werd een volledige huisplattegrond (2 ^e eeuw na Chr.) blootgelegd, die werd onderzocht door Modderman. Deze huisplattegrond lag op circa 1,4 m onder het maaiveld. ⁸ De diepte van deze beide waarnemingen is schematisch opgenomen in het boorprofiel, bijlage 4. Circa 1 km ten noordwesten van Schieveste A, in de Westabtspolder werd in 1972 door AWN 'Helinium' een als duiker gebruikte uitgeholde boomstam gevonden (Archis waarneming 24528). ⁹

⁷ Apon 1960.

⁸ Apon 1960, 48 en 46.

⁹ De Roo en Brouwer 1972.

Afbeelding 3: selectie van ARCHIS-waarnemingen en monumenten (cursief), zie tabel 1.

Tabel 1: gegevens uit ARCHIS in de nabijheid van de onderzoekslocatie.

Waarnemingsnummer:	Complextype:	Datering:
22754	Nederzetting, onbepaald	LME
24430	Nederzetting, opgegraven huisplattegrond, artikel Apon 1960	ROM
24461	Woonlaag met rij palen	ROM
24462 (BOOR 05-12)	Woonlaag met rij palen	ROM
24496	Nederzetting, huisplattegrond	ROM
24497 (foute locatie in Archis?)	Nederzetting, vlechtwerkwand	ROM
24498 (BOOR 05-10)	Nederzetting, rij houten palen	ROM
24499 (BOOR 05-09)	Nederzettingsterrein, vlechtwerkwand	ROM
24500 (BOOR 05-11)	Nederzettingsterrein	ROM
24501	Nederzetting, rij houten palen	ROM
24528	Dam met duiker	ROM
Monumentnummer:	Complextype:	Datering:
16211	Kasteelterrein (huis te Riviere)	LME

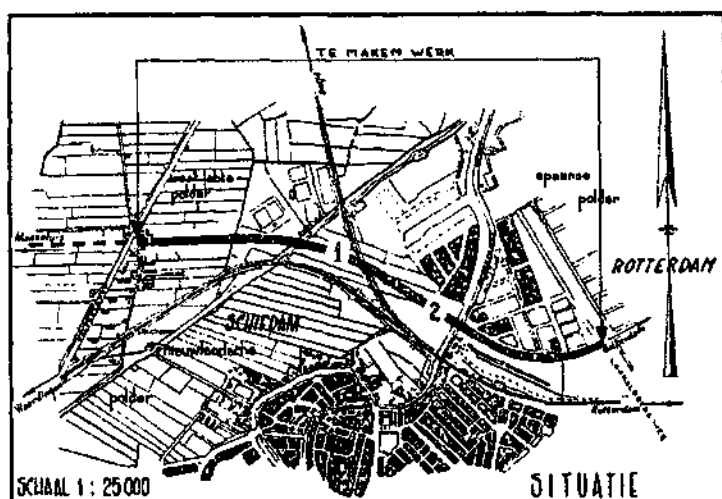
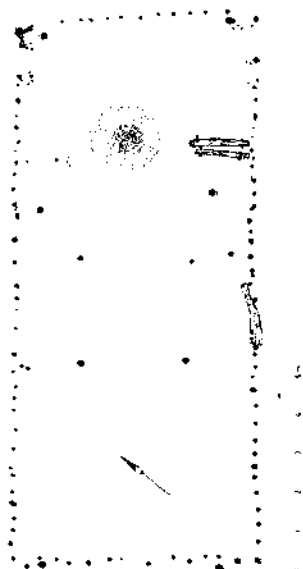

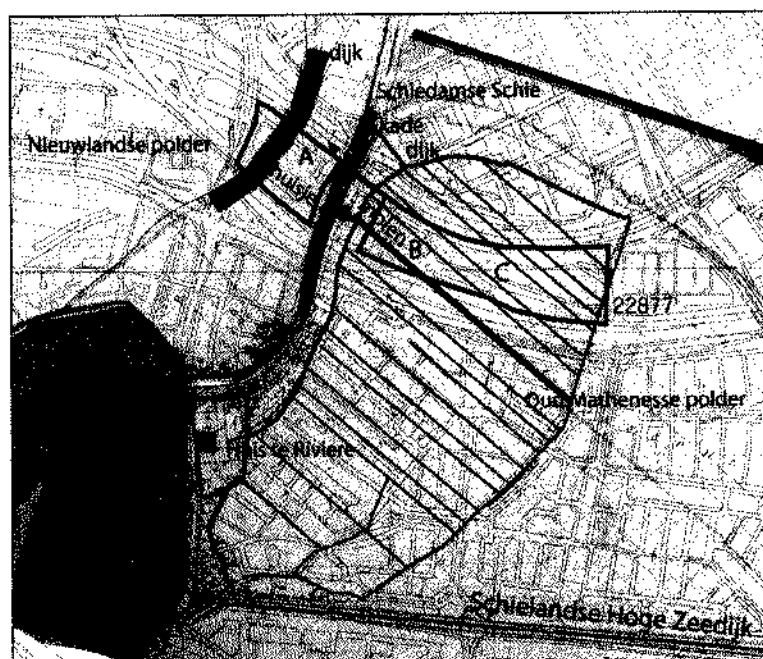
Fig. 1. Situatie van de vindplaatsen van inheemse bewoningsresten uit de 2e eeuw te Schiedam. Bij (1) de huisplattegrond, bij (2) de vlechtwand. Tek. Rijkswaterstaat, Directie Wegen.

Afbeelding 4: overzichtskaart en huisplattegrond uit Apon, 1960.

Historische gegevens

Historische gegevens/ Historische geografie:	Schieveste A is gelegen in de voormalige Nieuwlandse polder, aan de westzijde van de Schie, een oud veenafwateringsriviertje. Schieveste B en C liggen in de voormalige Oud-Mathenesse polder. Van deze laatmiddeleeuwse ontginningen is in het huidige landschap vrijwel niets meer te herkennen. De laatmiddeleeuwse bebouwing zal zich vermoedelijk op de koppen van de langerekte kavels, dus aan beide oevers van de Schie hebben bevonden. Tussen Schiedam en Schieveste lag Huis te Riviere, een van oorsprong 13^e-eeuws kasteel, eveneens op de oever van de Schie (monumentnr. 16211). De projectie van de kadastrale kaart van circa 1832 toont aan dat aan de oostzijde van de Schie de molen van de Oud-Mathenesse polder stond. Op deze plaats werd in 1469 voor het eerst een molen gebouwd. De stenen stellingmolen uit 1789 werd in 1910 gesloopt.¹⁰ Het molenwater van deze molen loopt over het zuidelijke deel van Schieveste B en zal vermoedelijk wel in de boringen te herkennen zijn. In het westelijk deel van Schieveste A lag een (zomer)dijk. Direct aan de westelijk Schie(kade) stond in de 19^e eeuw bescheiden bebouwing.
Huidig of recent gebruik:	Schieveste A: de locatie bestaat uit een vuilstort die heeft gefunctioneerd van 1945 tot 1966. Aan de noordzijde wordt de onderzoekslocatie begrensd door de A20 (aangelegd in 1959). Schieveste B en C: Schieveste B is nu in gebruik als parkeerplaats ten noorden van station Schiedam, Schieveste C ligt op dit moment braak. Tegen de spoorlijn Rotterdam-Den Haag ligt een strook met buiten gebruik gesteld spoor; ten noorden daarvan bevindt zich een strook bestraat terrein. Het grootste deel van Schieveste C wordt ingenomen door een onverhard - in natte perioden drassig - terrein met een opschietende rietvegetatie. Dit terrein wordt aan de noord- en westzijde begrensd door een strook opgebracht zand.

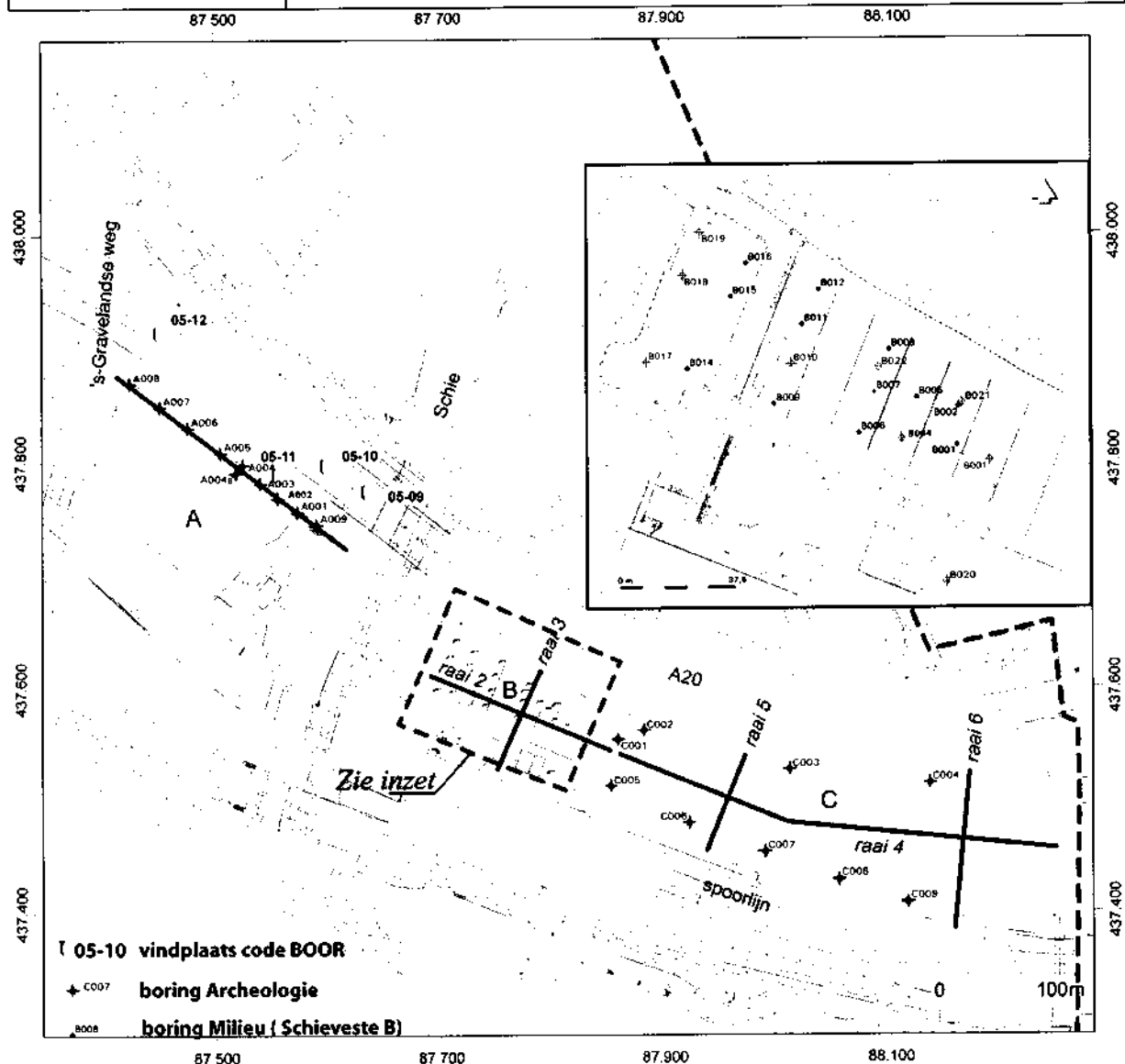
Afbeelding 5: polder Oud Mathenesse, — = dijk, - - - = percelering □ = onderzoekslocatie

¹⁰ Bron: www.molendatabase.nl, databasenr. 2514.

Specifieke Archeologische verwachting:	<i>Prehistorie en Romeinse tijd:</i> de archeologische verwachting voor archeologische vondsten of sporen uit de Romeinse periode is hoog. In de te onderzoeken boorraai in Schieveste A is in 1959 reeds een vindplaats uit de Romeinse tijd aangetoond. Deze sporen en vondsten, waaronder een vlechtwerkwand van 4 m lang, werden gedaan op een diepte van circa 2,5 m onder het toenmalige maaiveld, op circa 4,35 m -NAP.¹¹ Deze vondsten uit de Romeinse tijd zijn te plaatsen op afzettingen van Duinkerke I, mariene afzettingen die vanuit de Maasmonding op het toenmalige veenpakket zijn afgezet. De top van het veenpakket (indien niet geërodeerd) zou ook nog oudere (prehistorische) vondsten kunnen bevatten. Vanwege het feit dat in de omgeving verschillende Romeinse vindplaatsen zijn aangetroffen, geldt er ook in Schieveste B en C een (middel)hoge verwachting op vindplaatsen uit de Romeinse tijd, indien de geologische situatie daar vergelijkbaar is met die aan de westzijde van de Schie. <i>Middeleeuwen:</i> uit de vroege Middeleeuwen zijn uit de directe omgeving geen vondsten bekend, maar vanwege de ligging aan de Schie kunnen deze ook niet helemaal worden uitgesloten. Zowel in Vlaardingen, als andere delen van de Rijn/Maasmond zijn vroeg-middeleeuwse vindplaatsen bekend, die met name zijn gelocaliseerd aan de oevers van oude veenrivierviertjes zoals de Schie. Vanaf de laatmiddeleeuwse ontginningperiode zal er in het gebied in ieder geval weer bewoning in het gebied hebben plaatsgevonden. De grootste kans hierop bestaat (in een brede strook) op de oevers van de Schie (een middelhoge tot hoge verwachting). <i>Nieuwe tijd:</i> aan de oostelijke oever van de Schie, net buiten Schieveste B lag een historisch bekend gebouw: de molen van de Oud-Mathenesse polder (zie afbeelding 5). Van de molen zelf zullen geen resten worden aangetroffen, vermoedelijk wel van het molenwater, dat zowel als verstorend element van eventuele oudere archeologische resten kan worden beschouwd, als een aardig cultuurhistorisch element.
---	---

¹¹ Apon, 1960, 48. In hoeverre na de opgravingen nog archeologische resten zijn achtergebleven (dus niet opgegraven) wordt niet duidelijk, daarvoor is de locatieomschrijving ook iets te onnauwkeurig.
 Rapport A07-241-I/Archeologisch onderzoek Schieveste te Schiedam

5 INVENTARISEREND VELDONDERZOEK	
Doel:	Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel dat gebaseerd is op het bureauonderzoek.
Onderzoeksopzet:	In het Plan van Aanpak is de onderzoeksopzet opgesteld. Deze gaat uit van 3 boorraaien, met in Schieveste B en C nog korte dwarsraaien (zie afbeelding 1). Na de uitvoering van enkele boringen op deelgebied B en C werd duidelijk dat handmatig boren hier vrijwel niet mogelijk was. Er werd regelmatig gestuit op puinlagen, gecombineerd met zandlagen die zich onder de grondwaterspiegel bevinden. In overleg met de opdrachtgever is besloten de boringen in Schieveste B en C machinaal uit te voeren met een avegaar met een diameter van 12 cm. In deelgebied A kon wel handmatig worden geboord. Hier zijn de 9 boringen volgens het Plan van Aanpak uitgevoerd en is 1 extra boring gezet.

Afbeelding 6: boorpuntenkaart.

	In het kader van de voorgenomen bouw van het nieuwe kantoor van DCMR in Schieveste B, is door Arnicon BV een verkennend milieukundig onderzoek uitgevoerd (Meijers 2007). De boringen voor het milieukundig onderzoek en het archeologisch onderzoek in Schieveste B zijn gedeeltelijk gecombineerd uitgevoerd (zie afbeelding 6, inzetkaart). Boringen zijn volledig archeologisch beschreven. In verband met de begaanbaarheid van Schieveste C voor de boormachine en de ligging van kabels en leidingen is afgeweken van het vooraf opgestelde plan met boorraaien. Uiteindelijk zijn in Schieveste C 9 boringen uitgevoerd, 4 handmatig (C001 t/m C004) en 5 machinaal (C005 t/m C009, zie afbeelding 6).
Verantwoording gekozen onderzoeksmethode:	Booronderzoek is de minst destructieve methode om de archeologische verwachting te toetsen. Met booronderzoek is het relatief eenvoudig mogelijk om de bodemopbouw te bepalen. Voor het onderzoek is een PvA opgesteld door BOOR. Op basis van dit PvA zijn de boringen in principe uitgevoerd tot een diepte van 5,0 m- mv. In Schieveste A is deze diepte op een aantal plaatsen niet gehaald. Enkele machinale boringen in Schieveste B en C zijn dieper doorgezet.
Verkennend booronderzoek	Van de boringen worden beschrijvingen gemaakt en de opgeboorde grond wordt geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Daarnaast wordt gelet op de aanwezigheid van fosfaten (uitgespoelde en neergeslagen organische resten) en cultuurlagen (donkergekleurde bodemlagen die vaak archeologische indicatoren bevatten). Op basis van de aldus verkregen gegevens kan een verspreidingskaart van de archeologische waarden in een gebied gemaakt worden. Bij ieder bodemonderzoek wordt gestreefd naar een optimale representativiteit. Het onderzoek is echter gebaseerd op het verrichten van een beperkt aantal boringen tot een beperkte diepte. Daardoor blijft het mogelijk dat lokaal archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn, die tijdens het onderzoek niet naar voren komen. Bovendien laten bepaalde archeologische resten, zoals vuursteenvindplaatsen, grafvelden, beerputten of andere bijzondere toevalsvondsten, zich met behulp van grondboringen lastig ontdekken.
Positie boorpunten:	Zie afbeelding 6. Hierin zijn tevens de in deelgebied Schieveste B uitgevoerde milieuboringen opgenomen, met een afwijkend symbool. De milieuboringen zijn machinaal uitgevoerd tot een diepte van 3,0 m - mv. Ten behoeve van de archeologie zijn Boring B006 en B014 t/m B016 doorgezet tot een diepte van 3,5 m-mv. Deze 4 boringen zijn niet archeologisch beschreven, maar er is gevraagd aan de medewerkers van Sialtech een volledig grondmonster van 3,0 tot 3,5 m-mv te nemen, als indicatie van de bodemsoort en om eventuele archeologische indicatoren te verzamelen. Uit de eerder uitgevoerde boringen in deelgebied B was al duidelijk geworden dat tot die diepte veelal recent materiaal is opgebracht, hetgeen ook uit de geleverde monsters blijkt. Boring B001, B004, B010, en B017 t/m B022 zijn tot een diepte van 5 meter doorgezet en archeologisch beschreven.
Boormateriaal:	De boringen in Schieveste A zijn tot een diepte van 2 m-mv uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Daaronder (tot een diepte van ca. 5 m -mv) is gebruik gemaakt van een guts met een diameter van 3 cm.

	Van de boringen in Schieveste B en C zijn boring C001 t/m C004 ook op de hierboven beschreven manier uitgevoerd tot een diepte van 3 m-mv. De vereiste 5 m diepte was op deze manier niet haalbaar, waarna is besloten machinaal verder te boren. Vanwege de relatief grote hoeveelheid puin in de eerste boringen is gekozen voor een avegaarboor. Deze heeft een diameter van circa 15 cm. Van archeologisch interessante lagen zijn monsters genomen, die nat gezeefd zijn over een zeef met een maaswijdte van 2 mm om eventuele kleine indicatoren op te sporen.
x-,/y-coördinaten:	De boorpunten zijn in Schieveste A ingemeten met een meetlint, in Schieveste B en C met GPS.
Z-coördinaten gemeten met:	De boorstaten worden beschreven in meters beneden maaiveld en meters – NAP. NAP waarden zijn overgenomen van de tekening van de huidige situatie, geleverd door de opdrachtgever.
Boorbeschrijving:	Conform NEN 5104. Zie bijlage 3.

Resultaten

Resultaten Schieveste A:	Het veldwerk in Schieveste A is uitgevoerd op 5 juli 2007. Er zijn negen boringen uitgevoerd. Ter interpretatie van de boringen is een profiel opgesteld, waarin tevens (schematisch) de resultaten van de waarnemingen bij de aanleg van de A20 en uit de opgraving in de Nieuwlandse polder (1959) zijn opgenomen (zie de linkerzijde van het profiel in bijlage 4). Uit de boringen is een duidelijke stratigrafie te herkennen die, gezien de locatie, opvallend intact lijkt te zijn. Onder het huidige maaiveld is in vrijwel alle boringen (uitgezonderd boring A005 en A006) een ouder maaiveld te herkennen, onder een laag van opgebrachte klei (mogelijk terzijde geschoven bij de aanleg van de vuilstortplaats). Dit maaiveld, op de top van Duinkerke III afzettingen, is te herkennen aan een donkere kleilaag met onder andere baksteenfragmenten en ander kleine archeologische indicatoren. Het feit dat hier het oude maaiveld vrijwel overal intact is gebleven, houdt in dat ook het daaronder gelegen Romeinse niveau (reeds bekend uit de opgravingen in 1959), in principe nog in situ bewaard is gebleven. Met name in boring 004a is op een diepte van 3,2-3,4 m-mv (= 3,5-3,7 m-NAP) een donkergrijs humeuze kleilaag aanwezig, die mogelijk dit archeologische niveau aangeeft. In boring 004a is ook hout in dit niveau aangetroffen, op een vergelijkbaar niveau als de opgravingen uit 1959 (zie bijlage 3, Romeins niveau). Het kan hout van een boom zijn, maar vanwege de waarnemingen uit 1959 kan ook worden gedacht aan een houten paal of vlechtwerkwand. In boring 003 is een vergelijkbare donkere humeuze laag iets dieper aangetroffen (4,2-4,5 m-mv = 4,5-4,8 m-NAP). Dichter bij de Schie (Boring 001 en 002 verandert de klei naar een klei met zandige laagjes waarin ook verspoelde plantenresten zijn opgenomen, vergelijkbaar met hetgeen Apon beschrijft.¹² Niet volledig duidelijk is wat het karakter van de vindplaats was. In de literatuur worden de rijen palen en vlechtwerkwanden geïnterpreteerd als delen van een erfscheiding of woonhuis, vergelijkbaar met een
--------------------------	---

¹² Apon 1960, 49.

	verderop gelegen volledig opgegraven huisplattegrond. Wellicht kan er, met name bij de genoemde vlechtwerkwand waartegen zandige en houthoudende laagjes zijn afgezet,¹³ ook worden gedacht aan een oeverversterking of schoeiing van de (voorloper van de) Schie. De vondst van de duiker, vermoedelijk uit de Romeinse tijd, circa 1 km ten noordwesten van deze locatie geeft aan dat in deze omgeving in de Romeinse tijd in ieder geval sprake was van een vorm van waterbeheersing, zoals in grotere delen van de Maasmonding.¹⁴
--	---

Tabel 2: monsterlijst

monsternr.	boornr.	diepte m-mv	laag/formatie	Archeologische indicatoren	datering
001	A001	2,4-2,8	Oud maaiveld	Gele baksteen, hout?	LME-NT
002	A004	1,5-1,6	Oud maaiveld	Steenkool, baksteen, roodb. Aw??	LME-NT
003	A004a	3,2-3,6	Humeuze klei	Hout, grindjes?	ROM??
004	A005	0,6-0,8	Drgr klei (oud maaiveld)	Spijker, roodb. Aw, bot	NT
005	B010	4,0-4,2	Drgr. klei	Klein baksteen, grindjes	LME-NT
006	B010	4,2-4,6	Kleiig veen	Recent glas, baksteen, ingevallen?	NT?
007	B015	3,0-3,5 (sialtech)	klei	1 grijsb. aw, 1 roodb. AW metaalslakken, baksteen	LME NT
008	B019	4,0-4,3	Drgr. klei	Klein baksteen, grindjes	LME-NT
009	B020	5,1-5,3	Kleiig veen	Schelpje, grindjes	?
010	B021	5,3-5,4	Librgr. klei	Grindjes, schelp	?
011	B022	4,6-5,5	Brgr. klei	Botje, baksten, cement	LME?-NT
012	C007	4,5-4,6	Brgr klei	Metaalslak, glas (R), schelp, grind	NT
013	C008	4,5-4,8	veen	Houtskool (zeer klein) sintels (R)	ROM?

Afbeelding 7a: Schieveste A. Richting het westen, het 'dal' tussen vuilstort (links) en A20 (rechts).

Afbeelding 7b: boring in Schieveste B met avegaar

¹³ Apon 49.

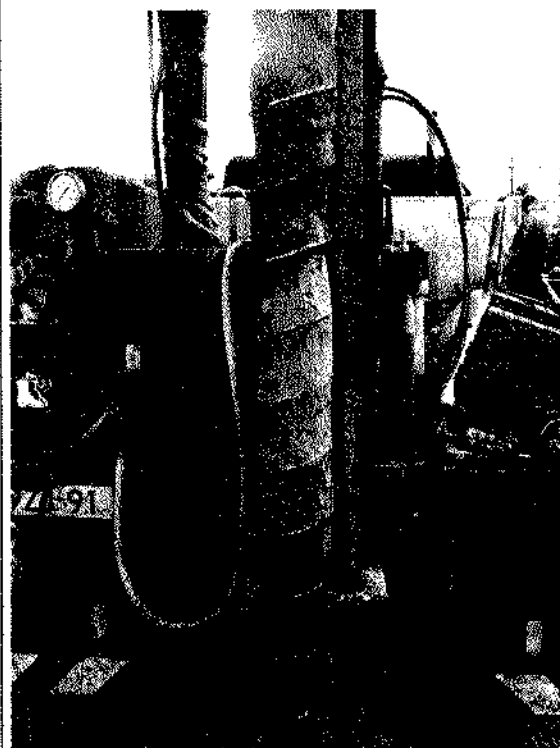
¹⁴ Ter Brugge, 2002.

Resultaten Schieveste B en C:

Ten oosten van de Schie verschilt de aangetroffen bodemopbouw aanzienlijk van de opbouw in Schieveste A (zie bijlage 4).

Op de gehele locatie Schieveste B is tot een diepte van tenminste 3 à 3,5 m (zie individuele boorstaten in bijlage 3) zand opgebracht, vermoedelijk voorafgaand aan de aanleg van de huidige parkeerplaats. Met name in het westelijke deel zijn op een diepe vanaf circa 3 m-mv ook recent puin en sintels/metaalslakken (19e/ 20e eeuw) gebruikt ter ophoging van het terrein. Onder deze ophoging zijn drie duidelijk te onderscheiden lagen aanwezig, die nogal in dikte variëren (zie bijlage 4, profiel). Van boven naar onder betreft het een bruingrijze klei met onder andere baksteenfragmenten. In boring B004, en B010 is onder andere ook 17^e tot 19^e-eeuws aardewerk in deze laag aangetroffen. Boring B015 bevat, naast veel metaalslakken en recent vensterglas een tweetal fragmentjes ouder aardewerk. Het betreft 1 stukje roodbakkend aardewerk (ca. 14^e-17^e eeuw), geglazuurd en 1 stukje grijsbakkend aardewerk (circa 13^e- 15^e eeuw).

Onder deze (vermoedelijk verploegde laatmiddeleeuwse) kleilaag (DIII) ligt plaatselijk een dun laagje (ca. 0,2-0,5m) lichtgrijze kalkhoudende klei (vermoedelijk DI), met daaronder veen. Hetzelfde beeld zet zich voort op de locatie Schieveste C, waarbij de top van het veen een licht dalende trend vertoont. Het veen is riet- en bosveen. Een monster uit de top van het veen (boring C008) bevat 1 uiterst klein fragmentje houtskool en enkele grindjes, waarvan de herkomst echter niet met zekerheid (mogelijk via de zijkant van de avegaar uit bovenliggende puinlagen afkomstig).

Bruingrijze
klei (DIII)

Lichtgrijze klei (DI)

Lichtgrijs-bruine klei
met kalkbrokjes (DI)

Veen

Afbeelding 8: boring C009 (ca. 4,0-5,5 m-mv).

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Conclusies	De geologische situatie in Schieveste B en C wijkt af van die aan de westzijde van de Schie. Ten oosten van de Schie is op het veen slechts een dun pakket Duinkerke I klei afgezet, terwijl dat aan de westzijde een dik pakket is. De hoge archeologische verwachting die op grond van de reeds aangetroffen vindplaatsen uit de Romeinse tijd voor het ten westen van de Schie gelegen gebied geldt, kan dus niet zonder meer worden doorgetrokken naar de oostzijde van de Schie. In Schieveste A is uit deze periode een donkergrijs/zwart gekleurd oud oppervlak (bouwvoor) aangetroffen, waarin onder andere wat baksteen is opgenomen. In Schieveste B en C is de oude bouwvoor lichter van kleur, bruingrijs en zijn enkele vondsten uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het verschil in deze beide lagen is vermoedelijk veroorzaakt door het verschil in de onderliggende lagen, misschien ook door een ander menselijk gebruik in de Middeleeuwen tot Nieuwe tijd, wellicht een verschil tussen akker en weiland? Aan beide zijden van de Schie (Schieveste A en B/C) zijn geen directe aanwijzingen voor een vondstrijke nederzetting uit de (late) Middeleeuwen of Nieuwe tijd aangetroffen. Schieveste A: in de smalle strook aan de noordzijde van de vuilstort is de bodemopbouw opvallend intact gebleven, hetgeen inhoudt dat hier ook de reeds bekende vindplaats nog gedeeltelijk intact is gebleven. Vanwege de diepte van het inderdaad aangetroffen archeologische niveau uit de Romeinse tijd en de ligging nabij de vuilstort is booronderzoek technisch gezien de enige mogelijke onderzoeksmethode. Vanwege de aard van de voorgenomen werkzaamheden (afdekking en bebouwen van de bestaande vuilstort) zullen eventueel aanwezige archeologische resten onder de vuilstort zelf niet verder verstoord raken dan ze al zijn bij de aanleg van de vuilstort, of door de druk van ervan. Schieveste B: onder een dikke laag ophoog zand bevindt zich het oude maaiveld op een diepte van circa 3,5 à 4 m-mv. Uit het feit dat een aantal fragmentjes laatmiddeleeuws aardewerk zijn aangetroffen in een laag met recente metaalslakken kan worden geconcludeerd dat eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen uit de Middeleeuwen die zich op dit niveau kunnen hebben bevonden (gedeeltelijk) zullen zijn verstoord door recente verstoringen en ophogingen. Het niveau waarop zich eventueel vondsten of sporen uit de Romeinse tijd zullen bevinden, ligt op de top van de dunne DI-kleilaag en wellicht de top van het veen, op een diepte van 4,5 à 5,5 m-mv. Tot op de diepte van de uit te graven kelder (3 m-mv) ten behoeve van de nieuwbouw van DCMR worden geen archeologische waarden verstoord. Schieveste C: het niveau waarop zich eventueel vondsten of sporen uit de Romeinse tijd zullen bevinden, ligt op de top van de dunne DI-kleilaag en wellicht de top van het veen, op een diepte van 4,5 à 5,5 m-mv.
-------------------	---

Aanbevelingen	Met name waar zich een iets dikker kleipakket bevindt, afgezet langs kleine kreekjes in het veen, en op de hogere delen van het veen geldt een (middel)hoge verwachting. Directe aanwijzingen voor vondstrijke nederzettingen uit de ijzertijd/Romeinse tijd in Schieveste B of C zijn er in dit onderzoek niet gevonden. Afgezien van een klein fragmentje houtskool (mogelijk ook versterking want tezamen met metaalslak) in boring C008, zijn er geen archeologische indicatoren in deze kleilagen aangetroffen. Schieveste A: bij eventuele diepgaande graafwerkzaamheden (dieper dan circa 2 m-mv) of andersoortige verstoringen ter plekke van de onverstoorte strook tussen de vuilstort en de A20 dient nader inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats te vinden. Aangeraden wordt om ook aan de zuidzijde van de huidige vuilstort een raai verkennende boringen uit te voeren. Schieveste B: voorafgaand aan verstoringen dieper dan de recent opgebrachte lagen (circa 3,5 m-mv) is aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk. De nieuwbouw van het gebouw van DCMR kan plaatsvinden zonder nader archeologisch onderzoek, omdat de bodemingrepen plaatsvinden in deze recent opgebrachte lagen. Schieveste C: voorafgaand aan toekomstige ontwikkelingen dient nader aanvullend archeologisch (boor)onderzoek te worden uitgevoerd. Vanwege de grote diepteligging (vergelijkbaar met Schieveste B) van eventueel aanwezige archeologische niveaus is de verwachting dat deze zich vrijwel altijd onder de toekomstige verstoringsdiepte zullen bevinden.
-----------------------------	--

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

Apon, H, 1960, *Inheemse behuizing uit de Romeinse tijd te Schiedam (Z.H.)*, Westerheem 1960, 42-51.

Archeologische Monumentenkaart (AMK), geraadpleegd 2007 via ARCHIS (Archeologisch informatiesysteem, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek).

Archeologische waarnemingen en vondstmeldingen, geraadpleegd 2007 via ARCHIS.

BOOR, 2007, *Plan van Aanpak verkennend inventariserend booronderzoek Schiedam Schieveste*

Brugge, J.P. ter, 2002, *Duikers gemaakt van uitgeholde boomstammen in het Maasmondgebied in de Romeinse Tijd*, In: Carmiggelt, A., A.J. Guiran en M.C. van Trierum (red.), 2002: *BOORbalans 5. Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied*, Rotterdam

CHS Zuid Holland, regio Delfland en Schieland, kaart 1a en 1b, geraadpleegd 2007.

Geologische kaart van Nederland, 1988, Kaartblad Rotterdam Oost, schaal 1:50.000.

Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), geraadpleegd 2007 via ARCHIS.

Kadastrale kaarten Schiedam, circa 1832, geraadpleegd op www.dewoonomgeving.nl

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, februari 2007, Zoetermeer.

Meijers, G.J., 2007, *Verkennd bodemonderzoek ter plaatse van de Parallelweg te Schiedam*, Arnicon rapport C07-285.

Peters, F.J.C., 2002, *Grondboringen in plangebied "Schieveste-Stationsplein" in de gemeente Schiedam*. BOORrapporten 97

Roo, Chr. de en A. Brouwer, 1972, *Een zijl of duiker in de Westabtpolder te Schiedam*, Westerheem jaargang 21, 209-216.

Schiltmans, D.E.A., 2005, *Schiedam Oost, een verkenning door middel van grondboringen*, BOORrapporten 233.

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

AMK	Archeologische MonumentenKaart. Een kaart waarop vastgestelde archeologische monumenten zijn vermeld.
Archeologische indicator/indicatie	Indicatief archeologisch materiaal, zoals houtskool, verbrande leem, aardewerk en bot, dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats (definitie KNA).
ARCHIS	Archeologisch InformatieSysteem. Een archeologische database van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) waarin alle onderzoeks- en vondstmeldingen in Nederland geregistreerd staan.
Bevoegd gezag	De overheid, die het selectiebesluit neemt, het Programma van Eisen laat opstellen en goedkeuring verleent aan een eventueel ontwerp (definitie KNA).
CHS	Cultuurhistorisch HoofdStructuur. Een verzameling van overzichtskaarten van archeologische, geologische, historische en landschappelijke waarden voor verscheidene regio's in Nederland.
Complex	Een uit meerdere met elkaar in ruimte, tijd en functioneel opzicht samenhangende structuren en/of individuele sporen (definitie KNA).
Cultuurlaag	Een licht tot sterk humeuze oude bewoningslaag of afvallaag, ontstaan door menselijke activiteit, met archeologische indicatoren.
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit.
DGPS	Differential Global Positioning System. Meetapparatuur die via satellieten de exacte coördinaten van een locatie inmeet.
<i>Ex situ</i>	buiten de context van de vindplaats.
(Grond)spoor	een ruimtelijk duidelijk begrensbaar verschijnsel ontstaan door menselijke activiteit (bijvoorbeeld een paalkuil, lijksilhouet of muur) of natuurlijke oorsprong (bijvoorbeeld een boomval). Binnen een spoor kunnen verschillende, duidelijk te onderscheiden eenheden voorkomen (definitie KNA).
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Een op geologische structuren gebaseerde kaart van archeologische waarden.
<i>In situ</i>	ter plekke of binnen de context van de vindplaats.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.
m -mv	meter onder het maaiveld.
m -NAP	meter onder Normaal Amsterdams Peil (: officieel peilmerk).
PvE	Programma van Eisen, goedgekeurd door bevoegd gezag en de basis van archeologisch onderzoek. Het geeft de probleemstelling en de doelen van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats aan en formuleert de daaruit af te leiden eisen aan het uit te voeren werk.

OVERZICHT VAN GEOLOGISCHE EN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische en historische periodisering			Indeling in jaren		Geologische tijdsindeling	Pollenzones	Westland Formatie Standaardindeling	
				Cijfers in jaren BP			kustgebied	rivieren- gebied
Middeleeuwen	Nieuwe tijd		1950	0	Subatlanticum	Vb 2	Duinkerke III	Tiel III
	Late Middel- eeuwen		1000	-1000		+ 700	(800-heden)	
		Karolingisch Merovingisch				Vb 1	Duinkerke II	Tiel II
							(250-600)	
	Romeinse tijd	0	-2000	0		Duinkerke I	Tiel I	
IJzertijd					Va	(500-200)		
Bronstijd		1000	3000	H O L O C E E N	Subboreaal	900	Duinkerke 0	Tiel 0
						IVb ca. 1500	(1500-1000)	
Neolithicum		2000	-4000			IVa	Calais IV	Gorkum IV
							(2700-1800)	
		3000	-5000			3000	Calais III	Gorkum III
					(3300-2700)			
		4000	-6000	Atlantisch	III		Calais II	Gorkum II
							(4300-3300)	
		5000	-7000				Calais I	Gorkum I
						(6000-4300)		
Mesolithicum		6000	-8000	H O L O C E E N	Praeboreaal	8000		
						II		
		7000	-9000			7000	I	
Paleolithicum		8000	10000			8000		

Bron: Toelichting bij de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000 blad Gorinchem West.
Rijks Geologische Dienst, Haarlem

BIJLAGE 1

Plan van Aanpak (BOOR)

Plan van Aanpak verkennend inventariserend booronderzoek Schiedam Schieveste

Aandachtspunten

Plangebied Schieveste

Het plangebied Schieveste bevindt zich in de gemeente Schiedam (Bijlage 1). Het gebied wordt in het noorden begrensd door Rijksweg A20, in het oosten door een Volkstuinencomplex (gemeentegrens met Rotterdam), in het zuiden door de spoorlijn Rotterdam-Den Haag en in het westen door 's-Gravelandseweg. Schieveste is in drie deelgebieden te onderverdelen.

Schieveste A:

Dit meest westelijk gelegen deelgebied wordt in het noorden begrensd door Rijksweg A20, in het oosten door de Schie, in het zuiden door de spoorlijn Rotterdam-Den Haag en in het westen door 's-Gravelandseweg. Een fors deel van Schieveste A wordt ingenomen door een vuilstort die heeft gefunctioneerd van 1945 tot 1966. Daarnaast is er een 150 KV opstijppunt aanwezig. De resterende delen bestaan voornamelijk uit groenstroken. De omvang bedraagt ongeveer 3 ha.

De stortplaats zal worden gesaneerd door het 'inpakken' van stortmateriaal door middel van het aanbrengen van verhardingen en betonvloeren. Volgens informatie geleverd door de gemeente Schiedam is de laag stortmateriaal maximaal ruim negen meter dik. Bovenop en rondom het 'ingepakte' stortmateriaal worden toegangswegen, een parkeerterrein, infrastructuur en gebouwen worden gerealiseerd. In het gebouw worden onder meer bioscopen, horeca, winkels en bowlingbanen ondergebracht. Eventuele archeologische waarden onder de stort zullen in zeer ernstige mate zijn verstoord door verschillen in zetting van de bodem als gevolg van ongelijkmatige belasting van de ondergrond.

Als gevolg van het huidige gebruik is slechts een beperkt areaal van Schieveste A toegankelijk voor grondboringen.

Het deelgebied heeft de centrumcoördinaten 87.500/437.750.

Schieveste B:

Dit centraal gelegen deelgebied wordt in het noorden begrensd door Rijksweg A20, in het oosten door deelgebied Schieveste C, in het zuiden door de spoorlijn Rotterdam-Den Haag en in het westen door de Schie. Het westelijke deel van Schieveste B wordt ingenomen door de Overschiesestraat en een terrein met bedrijfs/kantoorpanden; het oostelijke deel bestaat voornamelijk uit een terrein met parkeervoorzieningen ten behoeve van NS-reizigers. De toegangsweg naar het parkeerterrein bevindt zich tussen de Rijksweg A20 en het terrein met bedrijfs/kantoorpanden. De omvang bedraagt ruim 2 ha. Aangenomen wordt dat het terrein met de bedrijfs/kantoorpanden buiten de te ontwikkelen arealen valt.

Wordt het terrein met de bedrijfs/kantoorpanden buiten beschouwing gelaten dan heeft het deelgebied de centrumcoördinaten 87.770/437.570.

Schieveste C:

Dit meest westelijk gelegen deelgebied wordt in het noorden begrensd door Rijksweg A20, in het oosten door een Volkstuinencomplex (gemeentegrens met Rotterdam), in het zuiden door de spoorlijn Rotterdam-Den Haag en in het westen door deelgebied Schieveste B. Schieveste C bestaat uit braakliggend terrein. Tegen de spoorlijn Rotterdam-Den Haag ligt een strook met buiten gebruik gesteld spoor; ten noorden daarvan bevindt zich een strook bestraat terrein. Het grootste deel van Schieveste C

echter wordt ingenomen door een onverhard - in natte perioden drassig - terrein met een opschietende rietvegetatie. Dit terrein wordt aan de noord- en westzijde begrensd door strook opgebracht zand. De omvang bedraagt ongeveer 5 ha. Het deelgebied heeft de centrumcoördinaten 88.050/437.470.

CHS

Het plangebied Schievest is gelegen in een zone met - volgens Kaart 1.b (archeologische waarden) van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland regio Delfland en Schieland - een middelhoge trefkans op de aanwezigheid van archeologische sporen. De ontwikkeling van het plangebied dient hier archeologisch te worden begeleid op grond van de nota 'Regels voor Ruimte' van de provincie Zuid-Holland uit 2005.

Geologie

Afgaande op de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000, Kaartblad Rotterdam Oost (37 O) (TNO-NITG 1998) is de opbouw van de bodem in het plangebied als volgt. De ondergrond wordt gevormd door de klastische Afzettingen van Calais met veen (Hollandveen). Op de Afzettingen van Calais rust een dik pakket veen dat eveneens tot het Hollandveen wordt gerekend. Op het Hollandveen liggen de klastische Afzettingen van Duinkerke. De onderste delen hiervan zijn zeer waarschijnlijk toe te wijzen aan de Afzettingen van Duinkerke I. De bovenste delen - de top van de sequentie - bestaat uit een overstromingsdek (Afzettingen van Duinkerke III), dat gevormd is in de Late Middeleeuwen (12^e eeuw).

Bekende archeologische vindplaatsen

In de ruime omgeving van het plangebied zijn vindplaatsen bekend uit de IJzertijd en uit de Romeinse tijd. Deze zijn gesitueerd in de top van het dikke pakket Hollandveen en in de hierop gelegen klastische Afzettingen van Duinkerke I. In vrijwel alle gevallen gaat het om nederzettingsterreinen; een dam met duiker uit de Romeinse tijd bevindt zich tussen de Fokkerstraat en de spoorlijn Rotterdam-Den Haag. Schieveste bevindt zich buiten het middeleeuwse stedelijke gebied van Schiedam.

Zeer nabij het plangebied - onder Rijksweg A20 ten noorden van Schieveste A - zijn drie vindplaatsen uit de Romeinse tijd bekend. Het betreft nederzettingsterreinen; zij worden aangeduid met de BOOR-vindplaatscodes 05-09, 05-10 en 05-12 (zie Bijlage 1).

In Schieveste A zelf bevindt zich een vindplaats uit de Romeinse tijd (vindplaats 05-11, zie Bijlage 1). Ook hier gaat het om een nederzettingsterrein.

Archeologische verwachting

Op grond van bovenstaande informatie over de bodemopbouw van het plangebied en de nabije omgeving, alsmede gegevens verkregen uit archeologisch onderzoek in de nabije omgeving, kan de archeologische verwachting van het plangebied worden aangegeven.

Het plangebied Schieveste heeft een redelijke tot hoge archeologische verwachting. In het bodemtraject top Hollandveen - Afzettingen van Duinkerke I kunnen bewoningssporen uit de IJzertijd en Romeinse tijd aanwezig zijn. Op de Afzettingen van Duinkerke III kunnen sporen uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd worden aangetroffen. Archeologica uit deze tijdsspanne kunnen vooral langs de Schie worden verwacht.

Aantasting archeologische waarden

De ontwikkeling van het project gaat gepaard met grondroerende activiteiten. Hierbij kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden worden aangetast.

Reeds uitgevoerd onderzoek

In deelgebied Schieveste C zijn in 2003 verspreid over het terrein zeven grondboringen gezet door het BOOR. In alle boringen was de bodemopbouw tot een diepte van minimaal 2 m - maaiveld verstoord.

Advies

Archeologische begeleiding van de ontwikkeling van plangebied Schieveste is op grond van provinciaal beleid noodzakelijk. Een eerste stap hierin is het uitvoeren van een verkennend inventariserend veldonderzoek. De archeologische begeleiding is gericht op zowel een onbelemmerde inrichting van het gebied, als op een zorgvuldig beheer van het archeologisch erfgoed.

Toelichting deelgebied Schieveste A:

Het deelgebied heeft een redelijke tot hoge archeologische verwachting. Benadrukt moet worden dat de bodem onder de oude stortplaats ernstig is verstoord. Archeologisch onderzoek is hier niet nodig. Echter ook de omgeving van de stort zal worden ingericht, waarbij de ondergrond - met eventueel aanwezige archeologische waarden - zal worden aangetast. Het verkennend inventariserend veldonderzoek dient - op grond van provinciaal beleid - dan ook te worden uitgevoerd in twee zones nabij de stort waarin de bodem - naar wordt aangenomen - in mindere mate is verstoord en waar wel inrichtingswerkzaamheden zijn gepland. Het gaat om de zone aan de noordrand van de stort - de laagte tussen de stort en Rijksweg A20 - en om de strook grond aan de westzijde van de Schie. In de laagte zijn zeer waarschijnlijk archeologische waarden van vindplaats 05-11 aanwezig; aan de Schie kunnen zich archeologische waarden uit de periode Middeleeuwen-Nieuwe tijd bevinden.

Toelichting deelgebied Schieveste B:

Het deelgebied heeft een redelijke tot hoge archeologische verwachting. Op grond van provinciaal beleid dient hier een verkennend inventariserend veldonderzoek te worden uitgevoerd.

Toelichting deelgebied Schieveste C:

Het deelgebied heeft een redelijke tot hoge archeologische verwachting. Op grond van provinciaal beleid dient hier een verkennend inventariserend veldonderzoek te worden uitgevoerd. In 2003 is weliswaar een booronderzoek uitgevoerd maar dit onderzoek voldeed - gelet op de bescheiden omvang en het ontbreken van een rapportage - niet aan de kwaliteitseisen uit de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), zoals die is geactualiseerd in de versie 3.1 in 2006.

De resultaten van het onderzoek uit 2003 in acht genomen - de bodem is in alle boringen tot een diepte van minimaal 2 m beneden maaiveld verstoord - kan het veldonderzoek in Schieveste C ondanks de grote omvang van het gebied terughoudend worden uitgevoerd.

Plan van Aanpak verkennend inventariserend veldonderzoek

Doelstelling

Op basis van bovenstaande punten is de volgende doelstelling geformuleerd voor het verkennend inventariserend veldonderzoek van het plangebied Schieveste te Schiedam. De verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek heeft tot doel de mate van gaafheid van de bodem in Schieveste vast te stellen en inzicht te krijgen in morfologische eenheden van de begraven oude landschappen, voor zover deze van invloed kunnen zijn op de locatiekeuze in het verleden, en in de aan-/afwezigheid van archeologische indicatoren. Het doel is kansarme zones uit te sluiten en kansrijke zones te selecteren voor eventueel vervolgonderzoek.

Afhankelijk van de resultaten van het verkennend inventariserend veldonderzoek zal moeten worden beoordeeld of verder archeologisch onderzoek - mogelijk in de vorm van een karterend inventariserend veldonderzoek - nodig is.

Uitvoering verkennend inventariserend veldonderzoek

Voorgesteld wordt het verkennend inventariserend veldonderzoek te verrichten door het uitvoeren van een booronderzoek. In totaal zullen 32 boringen worden gezet.

Het onderzoek wordt op de volgende wijze aangepakt (zie Bijlage 1).

Schieveste A.

De grondboringen worden gezet in een min of meer noordwest-zuidoost gerichte raai over de lengte-as van het deelgebied binnen het plangebied. De raai is gesitueerd in de laagte tussen de vuilstort en de Rijksweg A20 en over de strook grond aan de westzijde van de Schie en ligt min of meer over het areaal van vindplaats 05-11 (zie Bijlage 1).

Beginpunt: oostzijde 's-Gravelandseweg; eindpunt westzijde Schie. Vanwege de verwachte obstakels in de bovenste bodemtrajecten worden de boorlocaties niet exact aangeduid. Dit geeft de uitvoerders van het boorwerk de mogelijkheid geschikte locaties te bepalen.

Lengte raai 1	ongeveer 250 meter
Boorafstand binnen raai	50 meter
Boorafstand binnen raai ter plekke van vindplaats 05-11	20 meter
Aantal boringen	9
Boordiepte	5 meter

Schieveste B.

De grondboringen worden gezet in twee loodrecht op elkaar staande raaien. Vanwege de verwachte obstakels in de bovenste bodemtrajecten en de dichtheid aan kabels en leidingen in het gebied worden de locaties van de raaien en boringen bij benadering aangegeven op Bijlage 1. Dit geeft de uitvoerders van het boorwerk de mogelijkheid geschikte locaties te bepalen.

Lengte raaien 2 en 3	ongeveer 170 respectievelijk 100 meter
Boorafstand binnen raai	50 meter
Aantal boringen	8
Boordiepte	5 meter

Schieveste C.

De grondboringen worden gezet in een lange min of meer west-oost gerichte raai en twee kortere loodrecht daarop staande raaien. Vanwege de verwachte obstakels in de bovenste bodemtrajecten in vooral het zuidelijke deel van het deelgebied worden de locaties van de raaien en boringen bij benadering aangegeven op Bijlage 1. Dit geeft de uitvoerders van het boorwerk de mogelijkheid geschikte locaties te bepalen.

Lengte raaien 4, 5 en 6	ongeveer 400 respectievelijk 100 en ruim 100 meter
Boorafstand binnen raai	50 meter
Aantal boringen	15
Boordiepte	5 meter

Obstakels, kabels en leidingen in het plangebied

Het verkennend inventariserend veldonderzoek kan worden uitgevoerd nadat de kabels en leidingen in het plangebied zijn verwijderd. Indien de kabels en leidingen niet zijn verwijderd voor aanvang van het onderzoek kan de opdrachtnemer in overleg met de gemeente Schiedam - rekening houdend met de ligging van de kabels en leidingen - de exacte locaties van de boringen bepalen. Tegelijkertijd kan worden vastgesteld of op de boorlocaties - in verband met obstakels aan of direct onder het maaiveld; bestratingen, steenbedden voor rails en dergelijke - voorzieningen moeten worden getroffen om het onderzoek te vergemakkelijken.

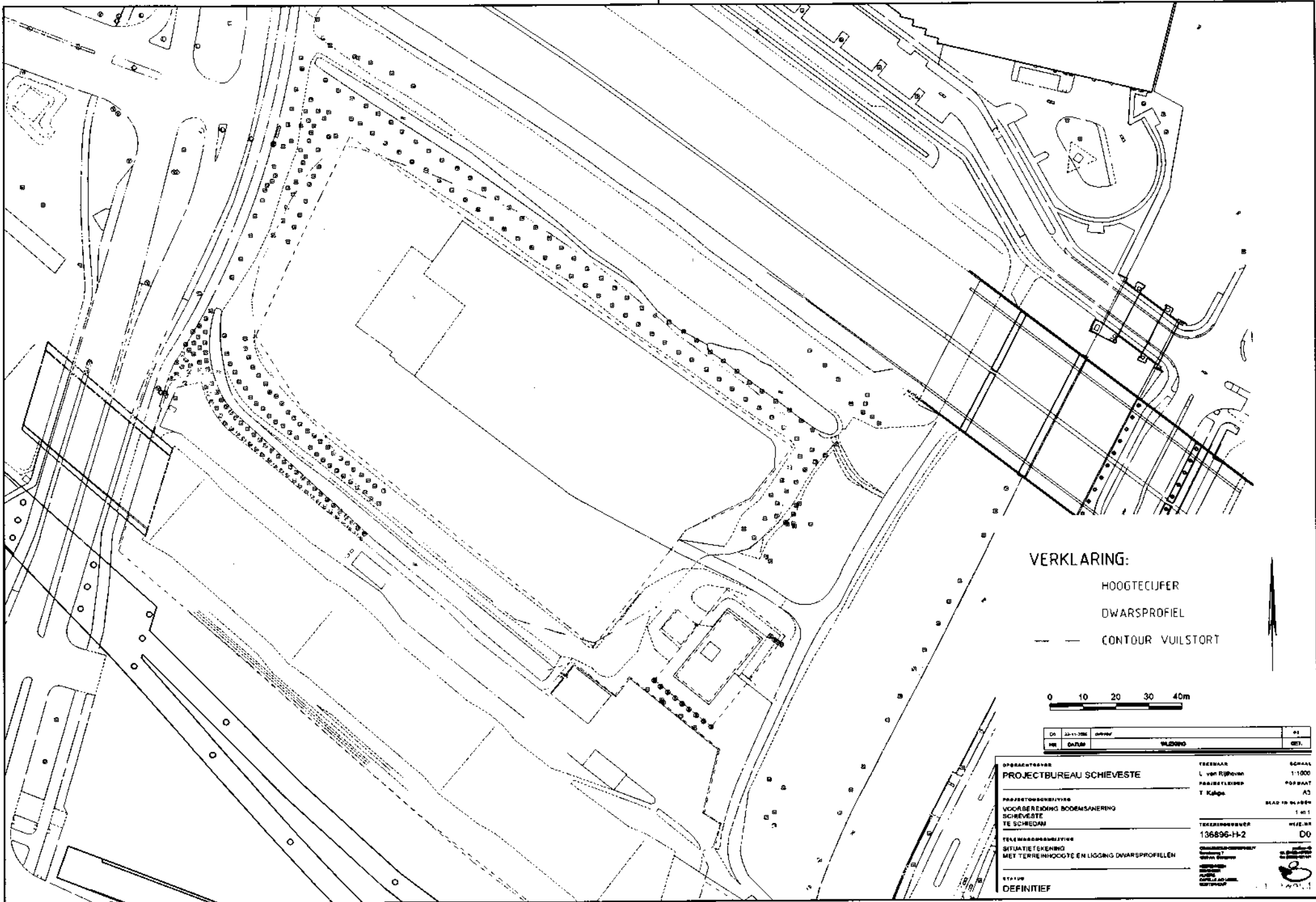
Bevoegd gezag

Het bevoegd gezag in deze is de provincie Zuid-Holland in de persoon van de provinciaal archeoloog van Zuid-Holland, de heer drs. R.H.P. Proos.

Provincie Zuid-Holland
Provinciehuis
Strategie, Zorg en Cultuur
T.a.v. drs. R.H.P. Proos
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
Tel. 070-4418445

BIJLAGE 2

Profielen vuilstort Schieveste A

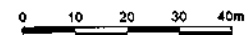

VERKLARING:

HOOGTELIJN

DWARSPROFIEL

CONTOUR VUILSTORT

DR	22-11-2006	DRW		91
VER	DRW	VER		91

OPDRACHTGEVER
PROJECTBUREAU SCHIEVESTE

PROJECTOMSCHRIJVING
VOORBEREIDING BODEMSANERING
SCHIEVESTE
TE SCHIEDAM

TEKENINGEN
SITUATIE TEKENING
MET TERREINHOOGTE EN LIGGING DWARSPROFIELEN

STATUS
DEFINITIEF

TEKENAAR
L. van Rijn
PROJEKTLEIDER
T. Kalka

SCHAAL
1:1000
FORMAAT
A3

BLAD IN REKSE
1 van 1

TEKENINGEN
136896-H-2

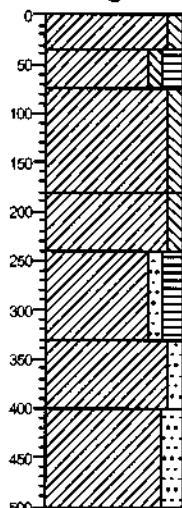
OPDRACHTGEVER
Schiedamschen
Graven
Schiedam

BIJLAGE 3

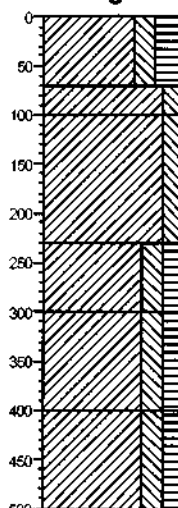
Boorstaten

Boring: A001

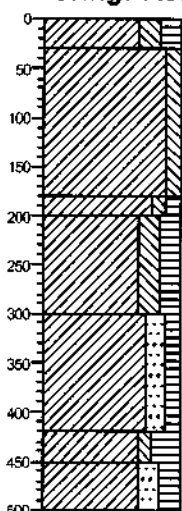
- ▲ Klei, zwak siltig, matig punthoudend, zwak houthoudend, bruinergrijs
- ▲ Klei, zwak siltig, matig humeus, zwak punthoudend, donkergrijs
- ▲ Klei, zwak siltig, zwak roesthoudend, beীগrijs
- ▲ Klei, zwak siltig, zwak roesthoudend, beigedonker
- ▲ Klei, zwak zandig, matig humeus, zwak wortelhoudend, zwak houthoudend, sporen schelpen, brundonker, monster
- ▲ Klei, zwak zandig, lichtgrijs, lbr vlekken kalkrijk
- ▲ Klei, matig zandig, grijs, kalkrijk zandlaagjes

Boring: A002

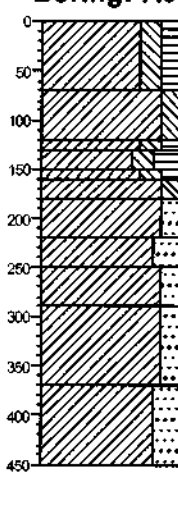
- Klei, matig siltig, sterk humeus, donkergrijs, plastic
- ▲ Klei, matig siltig, matig roesthoudend, grijsbruin
- ▲ Klei, matig siltig, matig roesthoudend, lichtgrijs-bruin
- Klei, matig siltig, matig humeus, grijsgrijs
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, matig plantenhoudend, bruinergrijs
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, matig schelphoudend, matig plantenhoudend, zwak houthoudend, grijsgrijs, zandige laagjes+plantenresten

Boring: A003

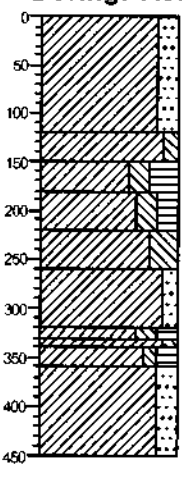
- Klei, matig siltig, matig humeus, donkergrijs, pipetkop 18/19e eeuw
- ▲ Klei, zwak siltig, matig roesthoudend, grijsbruin, kalkhoudend
- Klei, zwak siltig, zwak humeus, bruinergrijs, licht kalkhoudend, humeuze vlekjes
- Klei, matig siltig, matig humeus, grijs
- ▲ Klei, matig zandig, zwak humeus, matig plantenhoudend
- ▲ Klei, zwak siltig, sterk humeus, sterk plantenhoudend, donkergrijs-grijs
- ▲ Klei, matig zandig, matig humeus, grijs, zandlaagjes

Boring: A004

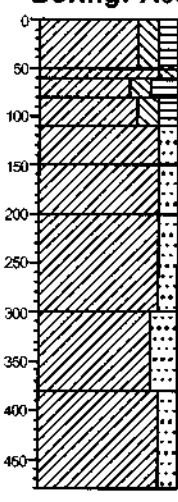
- Klei, matig siltig, matig humeus, bruinergrijs, recent glas
- ▲ Klei, matig siltig, zwak roesthoudend, lichtgrijs-bruin, verstoord
- Klei, matig siltig, matig humeus, bruinergrijs, spikkels
- ▲ Klei, matig siltig, sterk humeus, donkergrijs, monster
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, grijs, zwarte humeuze vlekjes
- Klei, matig siltig, lichtgrijs-grijs, zeer stug
- ▲ Klei, matig zandig, matig roesthoudend, grijsgrijs, lichtgrijze brokjes
- ▲ Klei, sterk zandig, matig houthoudend, grijs, kalkarm
- Klei, matig zandig, lichtgrijs-beige
- Klei, matig zandig, zwak plantenhoudend, grijsgrijs
- Klei, sterk zandig, grijs

Boring: A004a

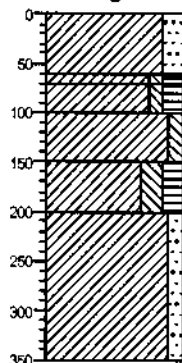
- Klei, matig zandig, matig roesthoudend, bruinergrijs, opgebracht nat
- ▲ Klei, zwak siltig, grijs
- Klei, matig siltig, sterk humeus, donkergrijs-zwart
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, grijs, humeuze vlekjes donkergrijs
- ▲ Klei, sterk siltig, zwak roesthoudend, lichtgrijs-bruin
- Klei, zwak zandig, grijs, kalkrijk
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, donkergrijs, vlekken weinig kalk
- ▲ Klei, zwak siltig, bruin, houthoudend monster
- Klei, zwak siltig, matig humeus, bruinergrijs
- Klei, matig zandig, matig plantenhoudend, bruinergrijs, gelaagd

Boring: A005

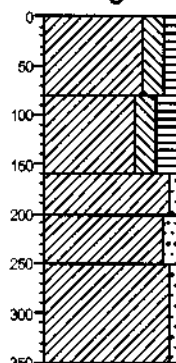
- Klei, matig siltig, matig humeus, bruinergrijs, punig
- Klei, matig siltig, grijs, nat rommelig
- Klei, matig siltig, sterk humeus, donkergrijs-zwart, monster
- ▲ Klei, matig siltig, matig humeus, grijsgrijs, drgr humeuze vlekjes
- Klei, matig zandig, matig roesthoudend, grijs
- ▲ Klei, matig zandig, grijsbeige
- Klei, matig zandig, matig plantenhoudend, bruinergrijs
- ▲ Klei, sterk zandig, zwak plantenhoudend, zwak schelphoudend, grijs, zandlaagjes kalkhoudend
- Klei, matig zandig, grijs, zandlaagjes

Boring: A006

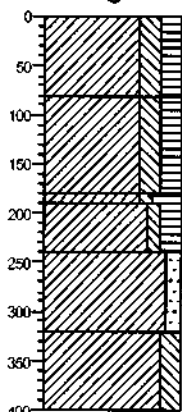
- ▲ Klei, matig zandig, zwak puinhoudend, bruingrijs, bouwvoor
- Klei, zwak siltig, matig humeus, grijsgrijs, humeuzevlekjes spikkels rood en geel
- ▲ Klei, zwak siltig, matig humeus, grijsgrijs, humeuze vlekjes kalkrijk
- ▲ Klei, zwak siltig, matig roesthoudend, grijsgroen, kalkrijk
- Klei, matig siltig, matig humeus, zwak plantenhoudend, grijsbruin, kalkarm
- Klei, zwak zandig, grijs, weinig zandige laagjes

Boring: A007

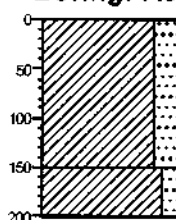
- Klei, matig siltig, matig humeus, bruingrijs, losse bouwvoor
- ▲ Klei, matig siltig, sterk humeus, zwak grindhoudend, donkergrijs-grijs, bot op 160
- ▲ Klei, zwak zandig, zwak roesthoudend
- ▲ Klei, matig zandig, zwak roesthoudend, grijs
- Klei, zwak zandig, grijs, egaal

Boring: A008

- Klei, matig siltig, matig humeus, bruin, droge bouwvoor
- Klei, matig siltig, matig humeus, grijsgrijs
- ▲ Klei, zwak siltig, sterk humeus, zwak veenhoudend, donkergrijs-zwart, monster
- Klei, zwak siltig, matig humeus, grijsgrijs, grijze vlekjes
- Klei, zwak zandig, grijs
- Klei, matig siltig, matig roesthoudend, grijsbruin
- ▲

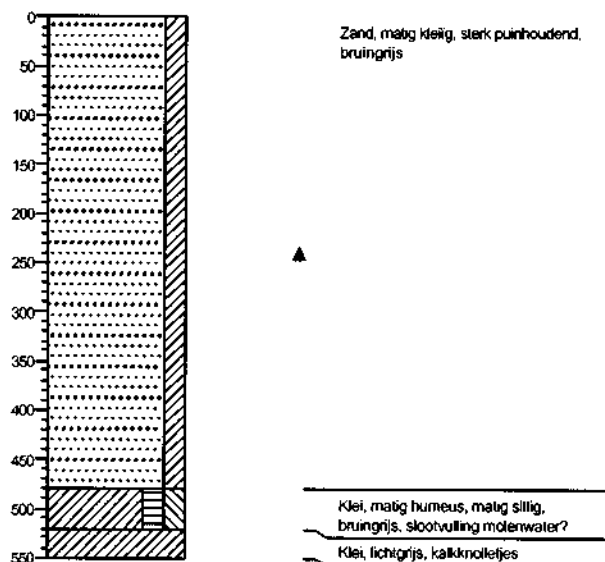
Boring: A009

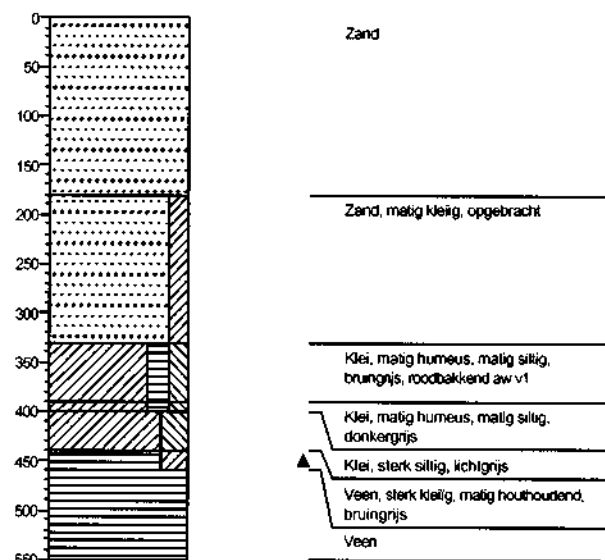
- Klei, sterk zandig, zwak puinhoudend, bruingrijs, 1 m hoger dan a001
- ▲
- ▲ Klei, matig zandig, sterk puinhoudend, bruingrijs, opgebracht glas op 200-mv gestuit

Bijlage: Boorstaten

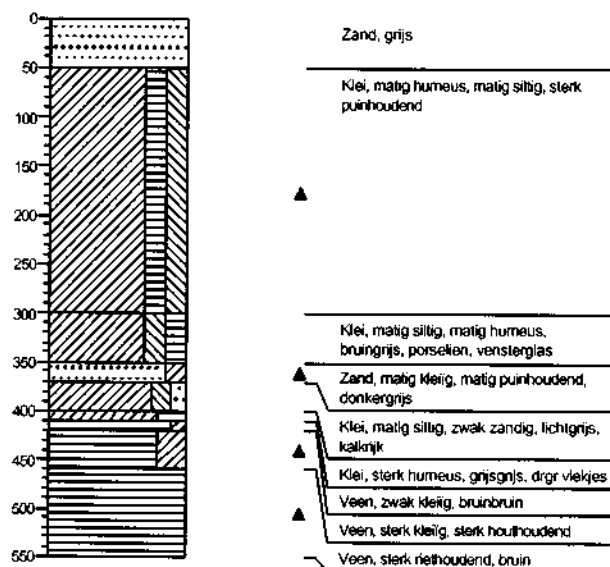
Boring: B001

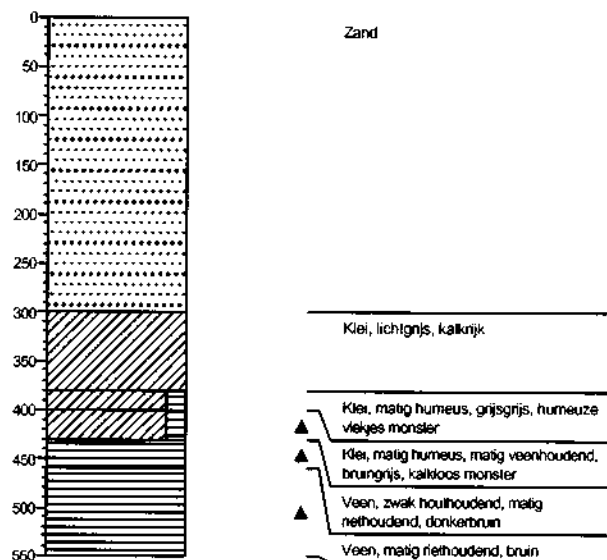
Boring: B004

Boring: B010

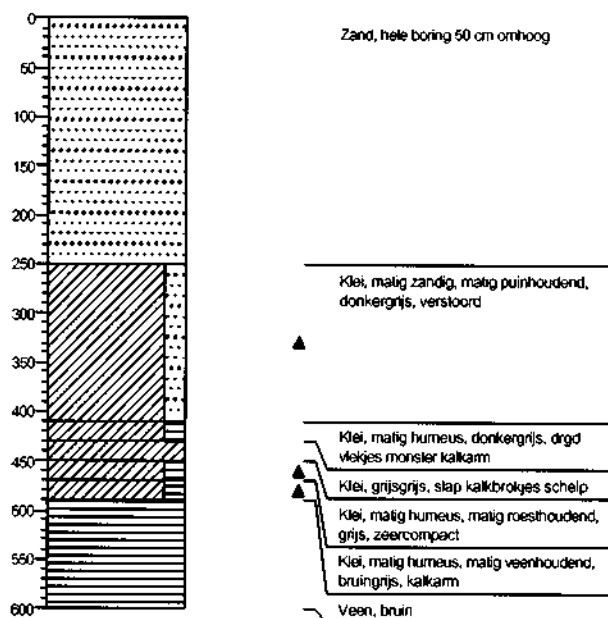

Boring: B017

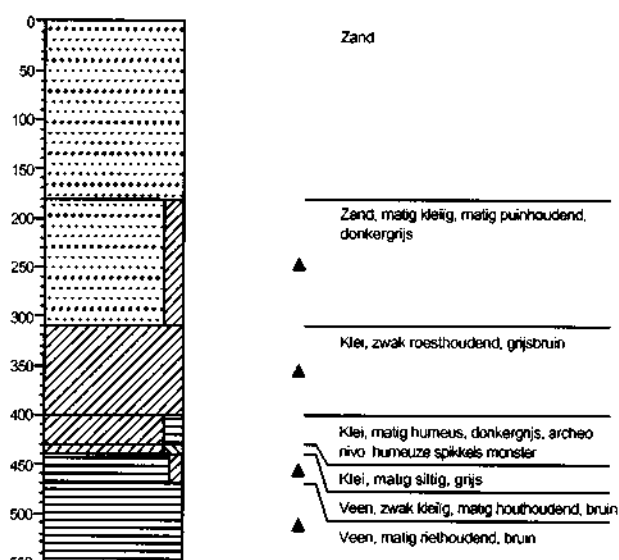

Bijlage: Boorstaten

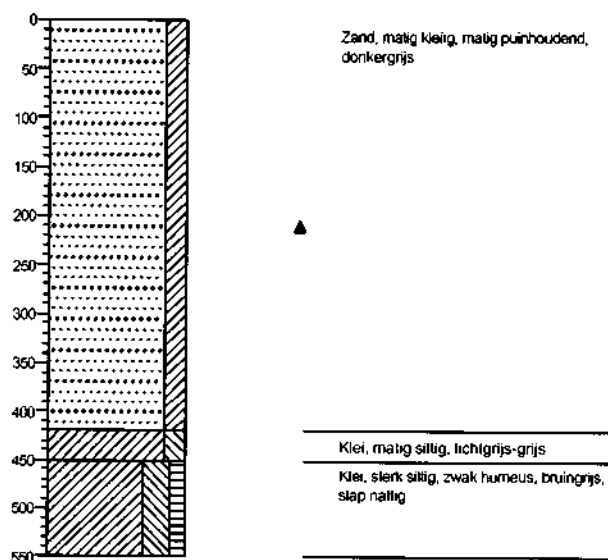
Boring: B018

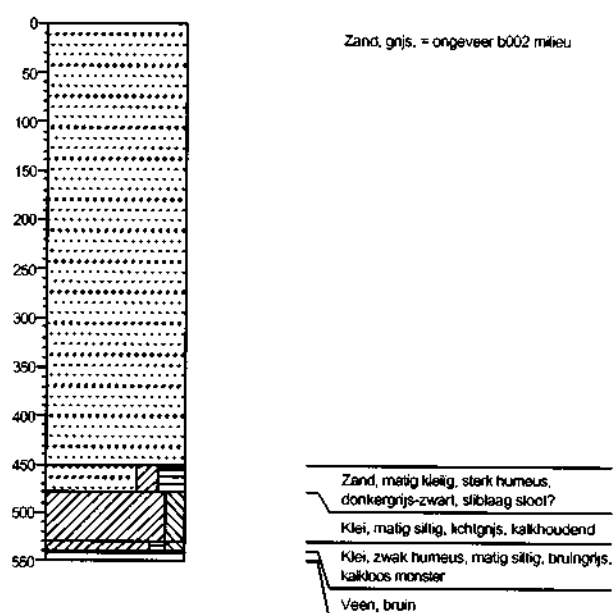
Boring: B019

Boring: B020

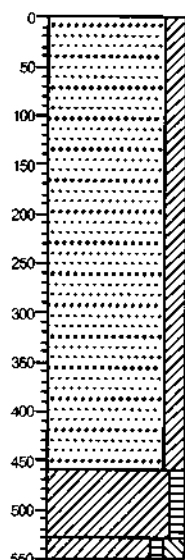

Boring: B021

Bijlage: Boorstaten

Boring: B022

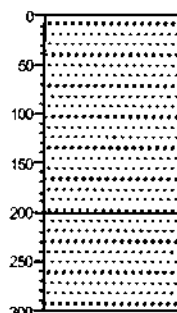

Zand, matig kleilig, donkergrijs, flesje 20e onderin + piepschuim

Klei, zwak humeus, grijsgrijs, humeuze vlakjes monster kalkrijk

Klei, zwak humeus, matig siltig, zwak veenhoudend, bruingrijs, kalkloos

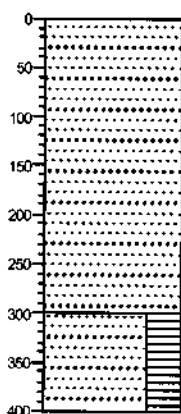
Boring: C001

Zand, donkergrijs, verstoord

Zand, matig puinhoudend, grijs, kalkrijk

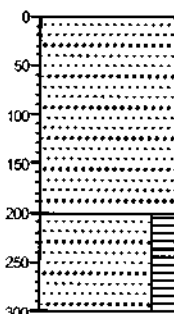
Boring: C002

Zand, grijs

Zand, uiterst humeus, matig puinhoudend, zwart-donkergrijs

Boring: C003

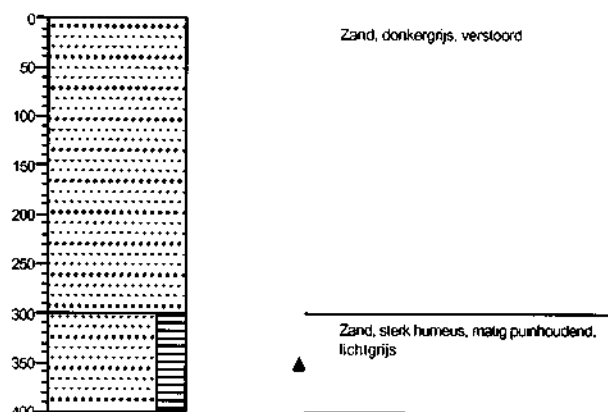

Zand, donkergrijs

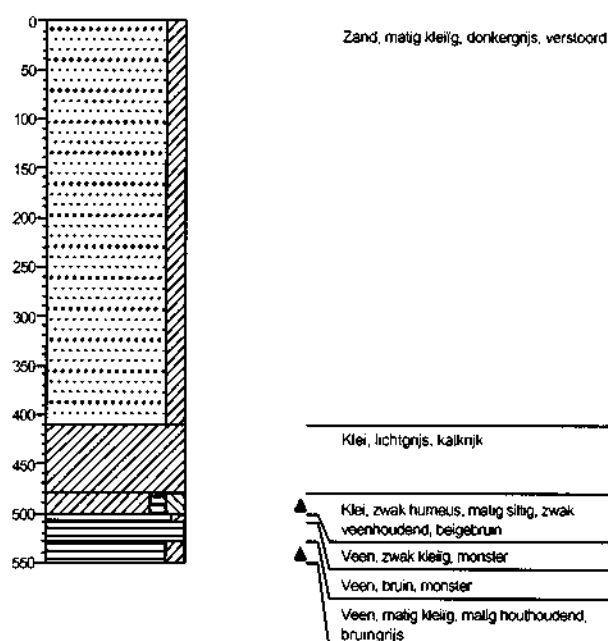
Zand, sterk humeus, lichtgrijs

Bijlage: Boorstaten

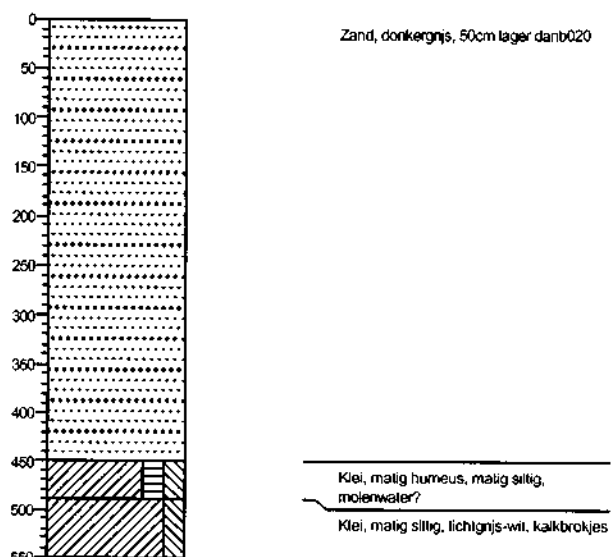
Boring: C004

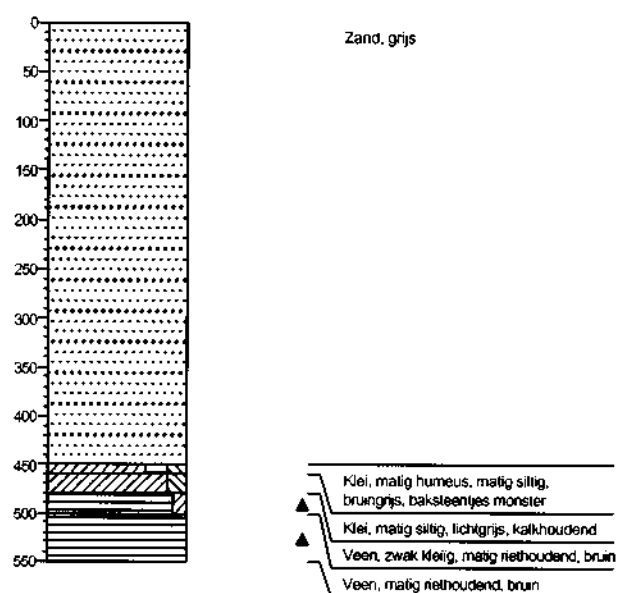
Boring: C005

Boring: C006

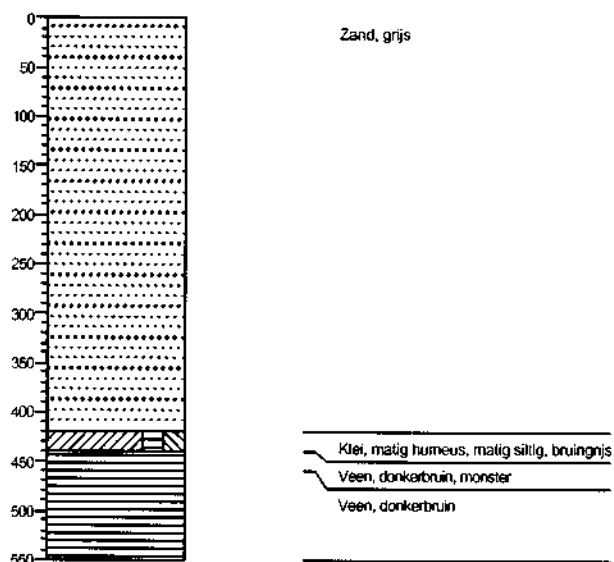

Boring: C007

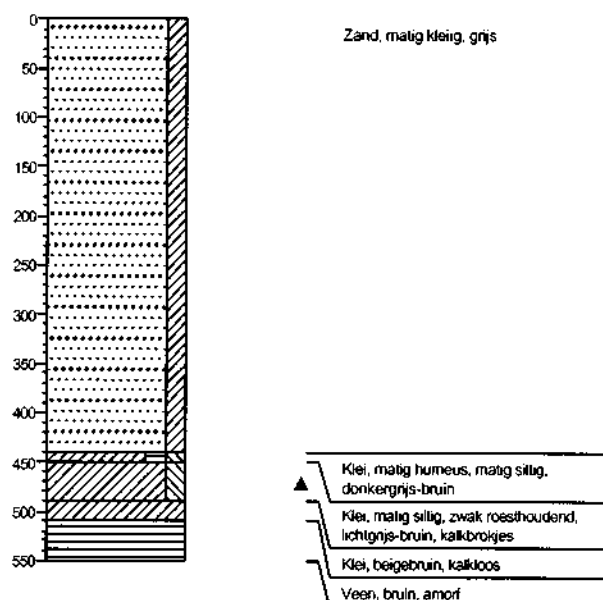

Bijlage: Boorstaten

Boring: C008

Boring: C009

BIJLAGE 4

Profiel

West

Oost

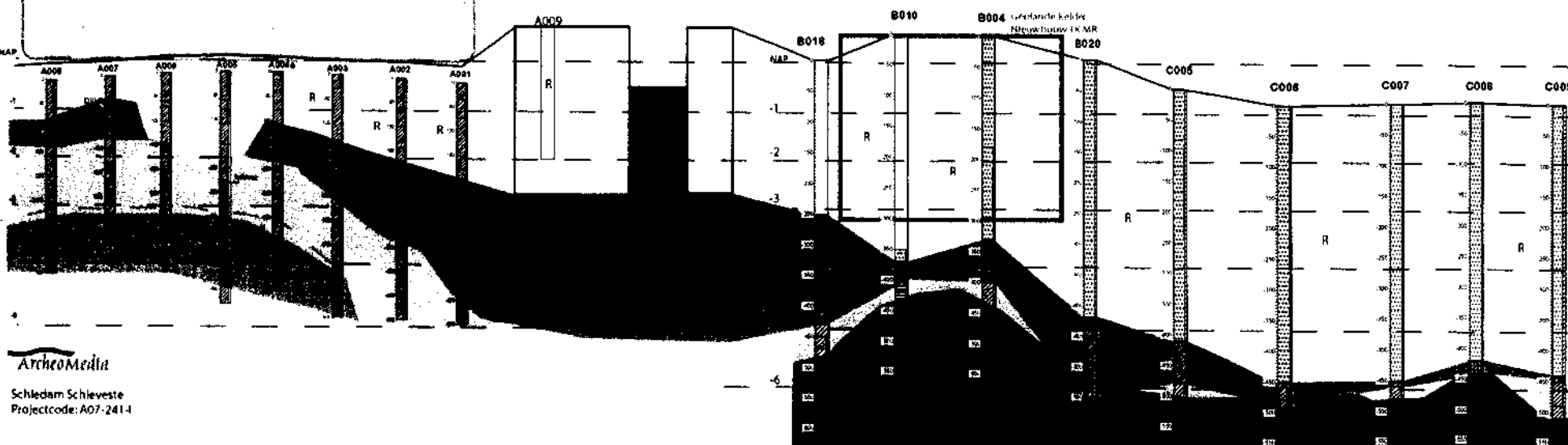
Schieveste A

Schieveste B

Schieveste C

Vuilstort

Schie

Opgraving
Nieuwlandse
polder (Aponi)Maakveld 1959
1.80 - NAPRomeins
vloer niveau
1.25 - NAP

ArcheoMedia

Schiedam Schieveste
Projectcode: A07-241-4

Legenda Schieveste A:

R= recente verstoring/ opgebracht

- = Klat, Duinkerke III
- = Klat, Duinkerke I/II??
- = Klat, Duinkerke I

Legenda Schieveste B en C:

R= recente verstoring/ opgebracht

- = Klat, Duinkerke III
- = Klat, Duinkerke I/II??
- = Inlandveen

INHEEMSE BEHUIZING UIT DE ROMEINSE TIJD TE SCHIEDAM (Z.-H.)

door

H. APON
(Schiedam)

Ontdekking en opgraving.

Graafwerken, sedert begin 1959 ten noorden van Schiedam uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van rijksweg no. 20, hebben voor de archeologie van het Beneden Maasgebied belangrijke gegevens opgeleverd. Grotendeels is dit te danken geweest aan de omstandigheid, dat langs het gehele tracé van deze weg de oorspronkelijke bodem tot op een diepte van ca. 3 m werd uitgegraven en vervangen door zand. Dit uitgraven vond plaats door middel van draglines en geschiedde in twee etappen, waarvan de eerste tot ca. 1.50 m diepte ging.

Sedert het begin dezer werkzaamheden werden hier dan ook — mede op grond van bekendheid met de bodemgenese ¹⁾ — oudheidkundige verkenningen verricht door leden van de A.W.W.N.-werkgroep „Helinium”, nl. door L. A. KAAL, CHR. DE ROO en de schrijver, allen te Schiedam. Tijdens deze prospectie waren verschillende malen fragmenten van romeinse en inheemse keramiek gevonden, alsook delen van aangepunte houten palen.

Op 6 juni 1959 werd dit speurwerk tenslotte rijkelijk beloond. Op deze zaterdagmiddag ontdekten de beide eerstgenoemden in de bodem van het wegtracé, en wel in een gedeelte waaruit de bovenste 1.50 m grond reeds was verwijderd, een aantal resten van houten palen, waarvan de bovenkant zich op een diepte van 1.60 m onder het maaiveld bleek te bevinden en die nog vertikaal in de bodem stonden. Bovendien werden in hetzelfde niveau de eerder vermelde soorten scherven aangetroffen, welke dus tevens een ruwe datering voor de paalresten leverden.

Het was voor de vinders niet moeilijk, de koppen der palen over enige decimeters vrij te maken van de omringende grond. Groot was evenwel hun verrassing toen zij, de richting der palenrij volgend, op deze wijze de aanwezigheid van niet minder dan 58 palen konden vaststellen. Deze, staande op onderlinge afstanden van 30–45 cm, bleken tezamen drie zijden van een rechthoekige configuratie te vormen, waarvan de open zijde bestond uit het nog niet afgegraven gedeelte

¹⁾ Hierbij werd dankbaar gebruik gemaakt van gegevens, voortgevoerd uit eerder ter plaatse verricht werk door de Stichting voor Bodemkartering te Wageningen.

van het wegtracé. De meeste palen hadden een doorsnede van 9–11 cm. In enkele zwaardere palen met een diameter van 15–18 cm, nl. twee buiten de korte rij en twee binnen de omsloten ruimte, werden dragers van een dak verondersteld.

De vindplaats was gelegen in de Nieuwlandsche polder, gemeente Schiedam, coörd.: $\pm 87.0 - 438.0$ (fig. 1, nr. 1). Nog diezelfde avond werd contact opgenomen met de R.O.B. te Amersfoort, alsmede met lokale diensten en de Directie Wegen der Rijkswaterstaat. De volgende ochtend werd, met assistentie van andere leden van „Helinium” en onder leiding van drs. H. J. VERHAGEN, allen te Vlaardingen, met het onderzoek naar verdere resten van oudheidkundige aard voortgegaan. Onder andere werden de ontgraven palen op de gebruikelijke wijze ingemeten. In de nabijheid werden nog aangetroffen: een mestvaalt, door vernieling niet te definiëren hout- en palenkonstrukties, alsmede grondsporen, waarvan de betekenis helaas eveneens onduidelijk is gebleven. In samenhang met deze grondsporen werd een klein inheems potje gevonden (Plaat 2, afb. 5).

Gedurende de volgende vier dagen werd het onderzoek voortgezet en uitgebreid onder leiding van de technisch ambtenaar der R.O.B., A. VAN PERNIS, die voortdurend werd bijgestaan door leden van „Helinium”. Bij deze werkzaamheden werd door de dragline het vervolg der lange zijden

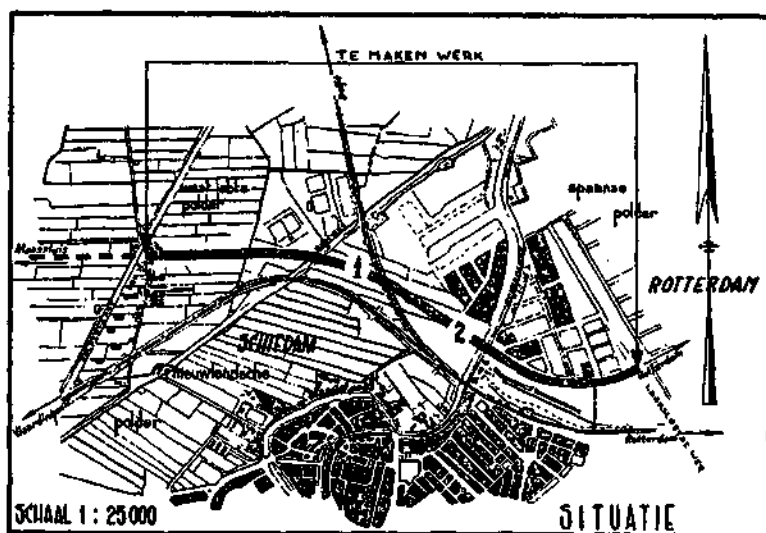

Fig. 1. Situatie van de vindplaatsen van inheemse bewoningsresten uit de 2e eeuw te Schiedam, Bij (1) de huisplattegrond, bij (2) de vlechtwand. Tek. Rijkswaterstaat, Directie Wegen.

benevens de vierde, afsluitende zijde van de palenrechthoek van 1.50 m bovenliggende grond bevrijd en vervolgens door de opgravers uitgeprepareerd en in tekening gebracht.

Dat een opgraving — n.b. op een omvangrijk en vooral snel voortgaand grondwerk als het onderhavige — mogelijk was, is uitsluitend te danken aan de welwillende medewerking, verleend door de genoemde Directie Wegen der Rijkswaterstaat, in de personen van de hoofdingenieur ir. S. HINGST en de technisch ambtenaar 1e klas H. VAN HARTEN. Aan hen betuigt de werkgroep „Helinium” op deze plaats dan ook gaarne haar grote erkentelijkheid, evenzo aan de R.O.B. voor de snelheid waarmee technische hulp werd geboden.

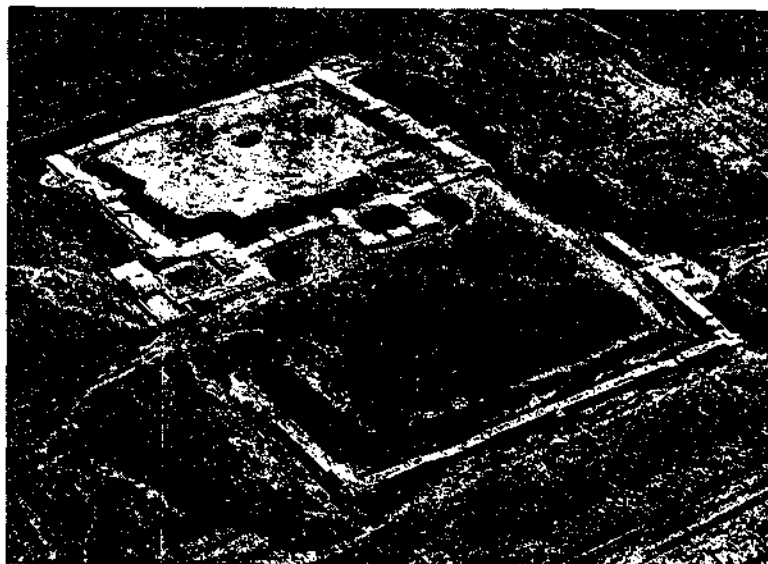
De resultaten.

In totaal werden 140 palen, vertikaal in de ondergrond staande, aangetroffen. Alle bleken aan de onderzijde aan één of meer kanten te zijn aangescherpt. Ongeveer 100 ervan, in doorsnede variërend van 9 tot 11 cm, zullen deel uitgemaakt hebben van een wand, welke een rechthoekige ruimte omsloot. In verband met de overige waargenomen verschijnselen (zie onder) kan wel als vaststaand worden aangenomen, dat wij hier met een huis te maken hebben. De onderlinge afstanden waren verre van konstant, doch bewogen zich in het algemeen tussen 30 en 45 cm. Terwijl in het zuidwestelijk gedeelte van het huis uitsluitend volledige, ronde palen waren verwerkt, kwamen in het noordoostelijk deel ook in lengterichting gehalveerde (9 stuks) en gevierendeelde, althans minder dan halve, (5 stuks) palen voor. Vrijwel alle gekloofde palen waren met de gave, ronde zijde naar buiten geplaatst, ongetwijfeld teneinde het inwateren van het hout te verminderen. Slechts weinig palen waren vóór het gebruik van de schors ontdaan. Tussen de wandpalen heeft zich een vlechtwerk van takken of dikke twijgen bevonden, getuige de resten ervan, die hier en daar nog aanwezig waren.

Het gehele huis is 14 m lang en 5.60 m breed geweest. Het strekte zich in n.o.—z.w.-richting uit.

Onmiddellijk buiten en tegen de z.w.-wand, vlak binnen en tegen de n.o.-wand, alsmede op ruwweg éénderde en tweederde van de lengte binnenin het huis werd een achttal zwaardere palen aangetroffen van 15–18 cm dik, die zich weliswaar per paar op gelijke, doch overigens op ongelijke afstanden van de wand bevonden. Het ligt voor de hand, aan te nemen, dat deze palen op de één of andere wijze het dak hebben gedragen, dat daarnaast ook op de wand zal hebben gerust. Ofschoon de palen langs de beide korte wanden schuin naar binnen gericht waren, terwijl de palen

Plaat 1.

Afb. 1. De opgegraven grondslagen van het kasteel Nyendoren te Krabbendam. Foto KLM Aerocarto n.v.

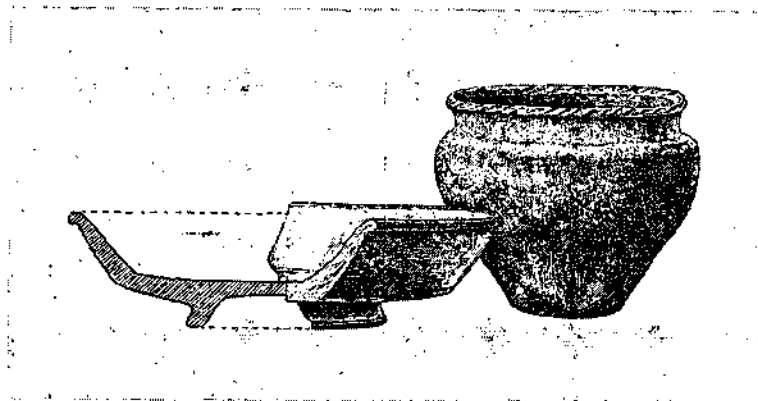
Afb. 2. Oversicht van het vlechtwand-fragment te Schiedam. Foto H. Apon.

Plaat 2.

Afb. 3. Detail van de vlechtwand te Schiedam. Foto H. J. Verhagen.

Afb. 4. Pot van inheems aardewerk uit Schiedam, 1 : 6. Tek. H. J. Calkoen.

Afb. 5. Terra sigillata schotel en inheems potje uit Schiedam, ca. 1 : 3. Tek. H. J. Calkoen.

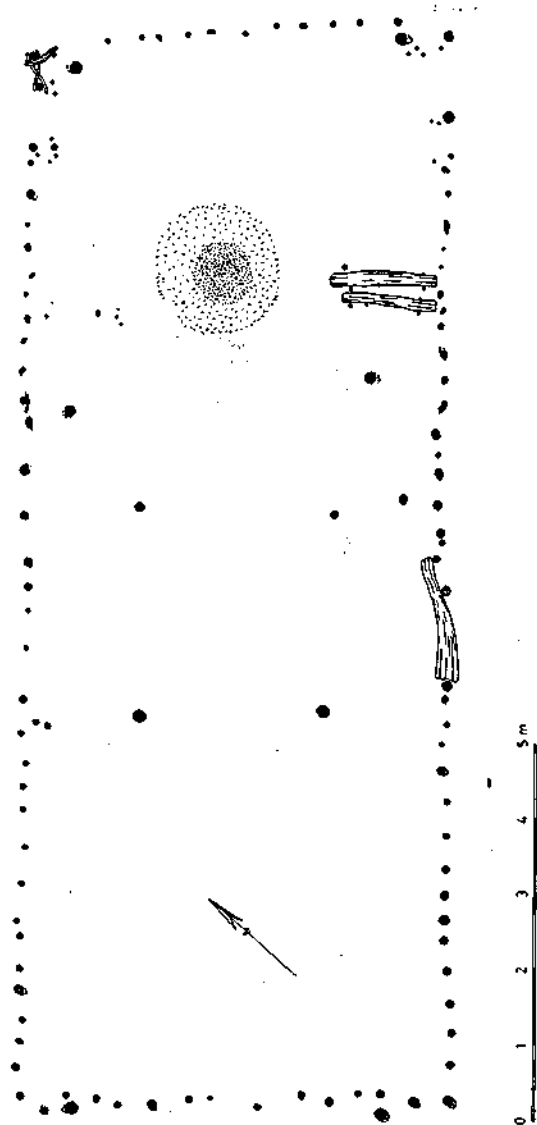

Fig. 2. Plattegrond van de inheemse woning uit de 2e eeuw, in de Nieuwlandse polder te Schiedam. Tek. A. van Pernis.

binnenin het huis vertikaal stonden, kan naar vorm en konstruktie van het dak slechts worden gegist (Fig. 2).

In het algemeen reikten de daksteunpalen dieper in de grond dan de wandpalen, nl. 1 m en meer onder het bewoningsniveau. Het ontbreken in het profiel van sporen van paalkuilen wijst erop, dat deze palen dus over een afstand van ruim een meter de kleigrond zijn ingedreven. Uiteraard vereist het inslaan van palen met een doorsnede aan de basis van 21 cm een aanzienlijke kracht. Dat men zich daarvan terdege bewust was blijkt uit het feit, dat deze palen met het dikste einde omlaag waren geplaatst, waardoor de faktor wrijvingsweerstand, de zogenaamde „kleef”, bij het inslaan grotendeels wegviel. Bovendien waren de dikke palen ontschorst en van twee of meer zijden aangescherpt. De overige (wand-)palen waren daarentegen vaak van slechts één zijde aangescherpt. Het toekappen der stammetjes is deskundig en met goede werktuigen gedaan, gezien het gave resultaat. Ondanks dit alles blijft het inheien van de zwaardere stammen toch een prestatie van onze „gespierde braven”.

De toegang tot de woning bevond zich halverwege de lange, z.o.-wand. Dit blijkt niet alleen uit een onderbreking van de palenrij, maar bovendien uit het feit, dat op die plaats een horizontaal in het vloerniveau liggend stuk boomstam werd aangetroffen, geflankeerd door twee iets zwaardere wandpalen. Het gedeelte van de liggende stam tussen deze palen, een soort drempel dus, was door het veelvuldig eroverheen lopen zeer breed en plat geworden. De vloer bestond uit een dunne laag gehakte of vertrapte fijne takjes. De aanwezigheid van een rietlaag op de vloer kon niet worden vastgesteld. In het n.o.-deel van de woning en loodrecht op de lengterichting ervan bevonden zich twee naast elkaar liggende stukken boomstam, elk op zijn plaats gehouden door ingeslagen, dunne paaltjes. Waarvoor ze gediend hebben, weten we niet. Dat zich hier ook nog een ronde plek houtskool bevond, kan betekenen, dat wij aan de n.o.-zijde het woongedeelte van het huis moeten zoeken. Het z.w.-deel zou dan tot stalplaats van het vee gediend kunnen hebben, wat nog waarschijnlijker wordt door de aanwezigheid, juist vlak bij de zuidelijke hoek van het huis, van een grote plek mest op het erf. Het vloerniveau bevond zich op ca. 3.35 —N.A.P., de hoogte van het huidige maaiveld bedroeg ter plaatse 1.86 —N.A.P.

Het aardewerk, dat in en om de woning werd aangetroffen, behoort ten dele tot de handgekneide, zachtgebakken inheemse keramiek, ten dele is het van romeinse origine²⁾. Van dit

²⁾ Aan de heer ir J. A. TRIMPE BURGER, conservator R.O.B., wordt erkentelijkheid betuigd voor zijn gedetailleerde determinatie en datering van het romeinse materiaal.

laatste noemen wij in de eerste plaats een groot fragment van een terra sigillata schotel, type Dragendorff 18/31, waarschijnlijk uit Midden-Gallië en te dateren in het eerste kwart van de 2e eeuw (IIa). De diameter over de rand is 18.2 cm. (Plaat 2, afb. 5). Voorts stukken van ruwwandige kookpotten met dekselgeul en hartvormig randprofiel (pl. XII, Schiedam, onder), datering IIb en later; een randscherf van een bij zo'n kookpot behorend deksel; stukken grijs terra nigra-achtig aardewerk, datering IIb, en tenslotte een fragment van een „dolium” of groot voorraadvat van aardewerk met gruisverschraling. Voor zover nauwkeurig dateerbaar, suggereert het romeinse materiaal een bewoning op deze plaats in het tweede kwart van de 2e eeuw na Chr.

Van de fauna werden slechts zeer spaarzame resten gevonden, in de vorm van enkele beensplinters en het sprongbeen van een geit of schaap. Opmerkelijk was de grote hoeveelheid hazelnoten, die over het gehele erf verspreid lagen.

De ligging van dit inheemse huis is duidelijk geworden uit bodemkundige en topografische gegevens. Een veenlandschap met veel boomgroei werd doorsneden door een vanuit een zuidelijker stromende rivier binnengedrongen krekenselsel, daterend uit de tijd van de pre-romeinse transgressiefase. Op de oever van één dezer krekensels, waarvan de bedding reeds geheel of gedeeltelijk was volgeslibd, hebben de geromaniseerde inheemse bewoners zich gevestigd.

Belangrijk lijkt ons de waarneming welke ons leerde, dat deze bewoners, tijdens of vlak na de bouw van hun huis, zich blijkbaar genoodzaakt hebben gevoeld, de vloer van hun woning te gaan ophogen. Op het oorspronkelijke bewoningsniveau, althans het toenmalige maaiveld, was namelijk een 60 cm dikke laag grond aangebracht, bestaande uit klei- en veenbrokken, waartussen hier en daar houtskoolpartikeltjes. De scherpe begrenzingen tussen de klei- en veenbrokken, maar ook tussen kleibrokken van verschillende kleur, wijzen erop, dat deze grond met een scherpe spade moet zijn uitgestoken. De opgebrachte laag was het dikst in het reeds eerder genoemde woongedeelte! Ook over het erf buiten de woning strekte de ophoging zich uit, behalve aan de z.w. korte zijde³⁾. De boven beschreven liggende balken en de haardplek bevonden zich alle op het latere, hoger gelegen woonniveau. De pot van Plaat 2, afb. 4 lag echter op het oorspronkelijke niveau en is bij het ophogen over het hoofd gezien, of voordien reeds gebroken geweest. Deze maatregelen moesten de bewoners ongetwijfeld nemen om zich veilig te stellen voor stijgend grondwater, dreigende overstrooming of beide.

³⁾ Juist aan deze z.w.-zijde werd geconstateerd dat de daksteunpalen over meer dan 1 m in de ongeroerde grond waren geslagen!

Over reeds eerder in het wegtracé aangetroffen aardewerkfragmenten en paalresten werd hierboven al terloops gesproken. Ook dit aardewerk werd gedetermineerd en zo mogelijk gedateerd. De grote massa bestond uit scherven van grof, inheems aardewerk, nu eens met ruw en dan weer met glad oppervlak, maar daarnaast kwamen ook vrij veel scherven van romeins aardewerk voor. Van de ruwwandige kookpotten werden zowel stukken met horizontaal afstaande vlakke rand en rondlopende groeven op de schouder gevonden, datering I – II, als randscherven met dekselgeul, datering I Ib en later. Veel scherfjes werden verzameld van „gevernist” aardewerk. Meestal zijn ze van bekertjes met strakke wand en fijn geprofileerde zgn. „carnies-rand” (vanwege de diepe geul onder de rand, zie pl. XII, Schiedam, boven). Dit materiaal wordt gedateerd in de 2e eeuw (BRUNSTING, Het grafveld onder Hees bij Nijmegen, type 2a); vergelijking met materiaal van de recente opgraving te Ouddorp (ongepubliceerd) wijst in de richting van I Ib. Een enkele maal is bruine verfaarde („vernís”) gebruikt in plaats van zwarte. Ook van grijs, vrij grof terra nigra-achtig aardewerk werden scherven gevonden, vaak voorzien van gearceerde banden of radstempel-versiering, algemene datering Id – II a. Tot deze categorie behoren stukken van kommen (vgl. HOLWERDA, Arentsburg, afb. 92, nr. 131), een bodem met goed gevormde standring, datering $\pm$ 100, en een fles-fragment. Een tweetal scherfjes van een terra nigra-achtig bekertje wordt als laatste-eeuws gedateerd. Ook werden fragmenten gevonden van de grote terra nigra-achtige kommen, welke zo typisch zijn voor westelijk Nederland. Hun grove profilering in ons geval duidt op de tweede helft van de 2e eeuw, dus I Ib, (vgl. Arentsburg, afb. 92, nr. 142). Tenslotte bevinden zich onder deze aardewerkvondsten nog scherven van een pijpenaard kruikamphora, een dunwandige kruik en enkele wrijfschalen. De algemene datering voor de verspreid gevonden romeinse keramiekresten tendeeft dus naar het midden van de 2e eeuw na Chr.

Op 13 juli 1959 werd in hetzelfde tracé, op ruim 600 m afstand van de bovenbeschreven huisplattegrond, een vondst gedaan, die een prachtige aanvulling en bevestiging zou vormen van de gegevens, welke bij de eerste opgraving waren verkregen. Op een diepte van ongeveer 2.50 m onder het maaiveld trof de heer L. A. KAAL, een 4 m lang en 1.5 m hoog stuk vlechtwerk aan, dat zich *in situ* in het kleipakket bevond. Het was wel buitengewoon jammer, dat zo'n tot dusverre in westelijk Nederland uniek stuk vlechtwand, uitnemend gekonserveerd door een voortdurend verblijf in het grondwater,

reeds aan weerskanten ten prooi was gevallen aan de draglines (Plaat 1, afb. 2).

Ook deze vondst werd gedaan in de Nieuwlandsche polder, gemeente Schiedam, coörd.: 87.598 – 437.798 (fig 1, nr. 2).

Het nog resterende gedeelte stond recht overeen in de omsluitende klei, maar vertoonde een helling naar het westen. Deze hellende stand moet wel sekundair zijn, want de staande palen⁴⁾ waren gebogen op de plaats waar ze, na destijds ingeslagen te zijn, boven het toenmalige maaiveld uitstaken. De gedeelten der paaltjes beneden dit niveau stonden dus vertikaal, de gedeelten erboven hielden.

Het interessante aan deze vondst is nu, dat er duidelijk twee bouwfasen in kunnen worden onderscheiden. Vijf staande palen, met een lengte van ca. 1.5 m en een diameter van 10 cm, behoren, tezamen met een aantal horizontaal daartussen aangebrachte, 3 – 5 cm dikke takken, tot het vlechtwerk van de eerste bouwfase. De afstand tussen de staande palen varieert van 60 – 80 cm en bedraagt derhalve het dubbele van die in de huisplattegrond. Het oorspronkelijke woonoppervlak was niet als zodanig te zien, maar de ligging ervan wordt waarschijnlijk aangegeven door de onderkant van het vlechtwerk, of anders door een wat dieper gelegen donker laagje, waarop een aanspoelsel van kleine stro-deeltjes. De aangepunte paaleinden bevonden zich op een diepte van 50 cm of meer onder dit niveau.

Tot de tweede bouwfase behoort een drietal staande paaltjes, waarvan de aangepunte onderreinden zich *boven* het zojuist beschreven woonniveau bevonden. Deze palen zijn geplaatst tussen de vijf eerder genoemde in, ze zijn even dik als deze, maar hun rij bevindt zich naast die der oudere, althans dieper geplaatste palen, en wel aan de oostzijde hiervan. Alleen boven aan deze paaltjes, op 20 – 50 cm van af het onderreinde, was vlechtwerk aanwezig, dat echter geheel kontinu verliep met dat van de eerste bouwfase (Plaat 2, afb. 3).

De vraag rijst nu, of en zo ja, hoever deze bouwfasen ook in de tijd uit elkaar liggen. Bij de beantwoording van deze vraag doen zich twee mogelijkheden voor, welke we achtereenvolgens zullen beschouwen. De eerste mogelijkheid bestaat hieruit, dat het aanbrengen van staande paaltjes op verschillende hoogten de normale gang van zaken was bij het vervaardigen van een vlechtwand. Met andere woorden: we zouden dan slechts te doen hebben met twee opeenvolgende stadia in de bouw van één enkele wand, waarbij sommige paaltjes, na aangepunt te zijn, verankerd werden tussen de

⁴⁾ Of we hier met het vlechtwerk van een omheining, dan wel van een woning te maken hebben, kon niet worden uitgemaakt.

takken van het vlechtwerk. De betekenis van een zodanige konstruktie ontgaat ons echter.

De tweede mogelijkheid is, dat de vlechtwand van de eerste bouwfase tengevolge van een overstroming grotendeels door een laag klei werd bedekt. Na een tijdelijke afwezigheid zouden de bewoners dan op dezelfde plaats, herkenbaar aan boven de pas afgezette klei uitstekende delen van de vlechtwand een nieuwe woning of omheining hebben gebouwd. Daarbij werden de nieuwe palen de klei ingeslagen tussen en min of meer naast de oude, waardoor het mogelijk werd, de nieuwe wand aan de paalkoppen van de vorige vast te maken, hetgeen aan de stevigheid ervan zeker ten goede is gekomen.

De veronderstelling van de twee gescheiden bouwperiodes wordt bevestigd door de overhaaste ophoging, die bij de huisplattegrond viel waar te nemen. Hetzelfde overstromingswater, dat de bewoners van het huis noodzaakte hun vloer 60 cm omhoog te brengen, sedimenteerde een eind verderop een klei- en zavelaag van 70 cm, die de oorspronkelijke vlechtwand voor het grootste deel bedekte.

Over de tijdsduur van deze sedimentatie kan enerzijds worden opgemerkt, dat deze niet zeer kort is geweest, daar de hele afzetting uit een groot aantal klei- en zavelaagjes bestaat, welke aan de achterzijde tegen de (oude) vlechtwand zeer goed konden worden waargenomen. In elk geval zal het gehele pakket niet in één keer zijn afgezet. Anderzijds volgt uit het feit, dat men ter plaatse opnieuw is gaan bouwen, onder gebruikmaking van wat aan resten van de oude woning of omheining nog over was, dat de tijd van onderwater-staan niet lang heeft geduurd.

Dat deze vondst uit dezelfde tijd dateert als de huisplattegrond, leren ons enkele scherven, die gevonden werden in de klei, direkt onder het vlechtwerk. Hieronder bevonden zich een randfragment van een amphora, een randfragment van een ruwwandige kom met verdikte binnenrand, datering midden II of later, en een stuk van een terra nigra-achtige fles, op grond van vergelijkbaar materiaal uit Ouddorp gedateerd II A. In de onmiddellijke omgeving werden aangetroffen een groot fragment van een reusachtig, gevernist bord met naar binnen omgeslagen rand, diameter 46 cm, datering II B, een wandfragment van een terra sigillata kom met wandknik, type Drag. 18/31, datering II A, en een randstuk van een terra sigillata kom, type Drag. 37 met eierlijst, waarschijnlijk een fabrikaat uit Lavoye, datering II A.

De dikte van de kleilaag, waardoor de eerste vlechtwand werd overdekt, doet ons veronderstellen, dat het open water van

waaruit de overstroming plaatsvond, niet veraf kan zijn geweest en we nemen dan ook aan, dat de tegenwoordige Schie, voor een deel althans, de plaats aangeeft van een in de romeinse tijd daar gelegen en niet dichtgeslibde of -verlande geul. Deze maakte deel uit van een krekensysteem, dat rondom 250 vóór Chr. het westnederlandse veenlandschap was binnengedrongen. Het inzetten van deze pre-romeinse transgressiefase had op vele plaatsen een einde aan de veengroei gemaakt. Ter plaatse van de geulen werd het veen weggeslagen, elders werd het door een kleilaag bedekt, terwijl buiten het bereik van het water de veengroei doorging. Reeds korte tijd na het begin van deze transgressie was er bewoning mogelijk, zoals blijkt uit de aanwezigheid van een ijzertijdnederzetting in ca. 150 vóór Chr. te Vlaardingen, zowel op het veen langs zo'n kreek, als op de hoog-opgegroeide veenopvulling van een dergelijke kreek. Droogtescheuren in de bovenkant van dit veen, zoals wij die ook bij Schiedam aantreffen, vormen een aanwijzing voor een zeer droge klimaatperiode, aan deze transgressie voorafgaande.

300 jaar na de ijzertijdbewoning vinden we dan, op het hoogtepunt van de romeinse regressiefase, in deze streek opnieuw bewoning. Een vrij intense bewoning zelfs, getuige de vondsten van nog vijf andere woonplekken naast de beide reeds genoemde, gedaan in hetzelfde wegtracé. Toch hebben deze mensen hun gebied vrij spoedig weer verlaten en het is de vraag, waarom zij dit deden. Misschien was het de toenemende transgressie-activiteit van de post-romeinse overstromingsfase, die een einde begon te maken aan de bewoonbaarheid van hun milieu.

Hoe dan ook, door hernieuwde sedimentatie van klei gedurende deze en volgende fasen werd over de bewoningssporen een beschermende laag neergelegd van 160 - 250 cm dikte, waardoor ze na zoveel eeuwen nog vrij gaaf tevoorschijn konden komen.

AMATEURS „OP DE BRES”

Dat door de amateurs op oudheidkundig gebied een belangrijke rol wordt gespeeld in het oudheidkundig bodemonderzoek, met name door het verkennen, soms ook door het bij wijze van noodopgraving onderzoeken van archeologische objecten, is reeds lang een feit, dat — mits onder de juiste voorwaarden verricht — meestal ook bij de bevoegde instanties appreciatie ondervindt. Waarmee niet gezegd wil zijn, dat er nu niets meer gedaan behoeft te worden aan instructie en versterking van het verantwoordelijkheidsbesef.

Het zal voor velen onzer lezers een grote voldoening zijn, te vernemen dat ook bij de consolidatie van waardevolle kasteelruïnes door de amateurs een taak kan worden vervuld. Dit moge blijken uit de volgende berichten:

Op verzoek van het bestuur van de werkgroep „Helinium” werd door B. & W. van Schiedam aan deze werkgroep toestemming verleend tot het consolideren van de kasteelruïne „Oud-Mathenesse” (beter „Huis te Riviere”) te Schiedam, voorzover dit geen bijzondere vakkennis vereist. Van de zijde der gemeentediensten is alle medewerking toegezegd, o.a. in de verstrekking van het nodige materieel. Schiedamse leden van de werkgroep zijn in hun vrije avonduren begonnen met het opruimingswerk aan de ruïne: het verwijderen van de verwoestende struiken- en bomenbegroeiing, het uitruimen van puin, het schoonmaken van losse stenen enz. Deze ruïne, die zeer heeft geleden onder het vandalisme van de straatjeugd, is voorbestemd een decoratieve plaats in te nemen bij het binnenkort te bouwen nieuwe raadhuis van Schiedam.

Van 1 tot 14 augustus jl. werd te Baarland (Zld.) een archeologisch werkkamp gehouden door de N.J.B.G., waarvan een 25-tal leden zich, onder leiding van de heer J. G. N. Renaud (R.O.B.) heeft gewijd aan de consolidatie van de grondvesten van het 14e-eeuwse kasteel „Hellenburg”. Zoals men weet heeft een actie, waaraan ook de A.W.W.N. deelnam, tenslotte geleid tot een situatie, die althans de onmiddellijke vernietiging van dit monumentale funderingsplan voorkwam. Echter zijn factoren van verschillende aard helaas oorzaak van een ernstige vertraging in de uitvoering van verdere plannen, zodat het thans nodig is geworden maatregelen te treffen om de kans op onherstelbare schade te verkleinen.

H. J. VERHAGEN.

DE PREHISTORIE VAN ONZE KUSTSTREEK

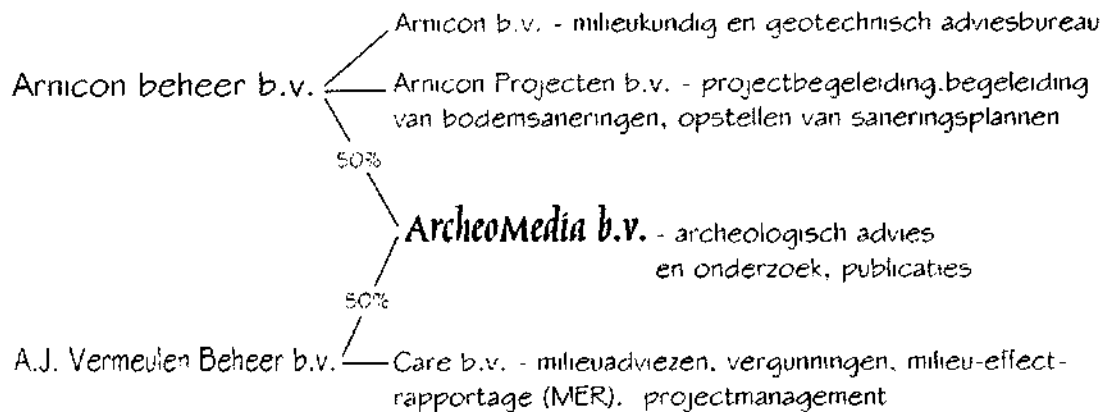
door

C. DE WIT

(Den Haag)

Een buitenstaander, die eens in Westerheem rondbladert, zal er waarschijnlijk maar weinig interessants aan vinden. „Niets dan scherven! En dan nog niet eens van aardewerk dat móói is!” . . . Hij vergist zich natuurlijk. Want bij die afgebeelde scherven gaat het er niet om, of ze mooi of lelijk zijn. Ja, het gaat uiteindelijk niet eens om die scherven zélf! Ze hebben slechts zin als sporen van mensen uit lang vervlogen tijden, door wie ze werden achtergelaten en ze dienen slechts als documenten om er de historie van die mensen uit op te maken.

Want dat zijn mensen, waar de „geschiedenis” zoals we die uit onze schoolboeken hebben geleerd, niet aan toe komt. Deze bemoeit zich uitsluitend met volkeren, die een leesbaar schrift hebben nagelaten, waaruit hun verleden op te maken is. De oudste daarvan zijn de Sumeriërs en de Egyptenaren. Hun schrift dateert van ca. 5000 jaar geleden. En daarom begint de gewone „geschiedenis” dus met de tijd van 3000 jaar vóór Christus. Maar de honderden andere volkeren, die met

ArcheoMedia BV
Postbus 333
2910 AH Nieuwerkerk a/d IJssel
Bezoekadres: Essebaan 7
2908 LJ Capelle a/d IJssel
Telefoon: 010-2582360
Telefax: 010-2582325
Bank: ABN/AMRO 43.38.99.158